สุดสายธรรม

หลวงปู่

สุดสายธรรม

หลวงปู่

สุดสายธรรม
หลวงปู่

พิมพ์ครั้งที่ ๒
๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๘
จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม

อาคม ทันนิเทศ
วิทยุทหารอากาศ ๐๑ บางซื่อ
กรมช่างทหารอากาศ สะพานแดง บางซื่อ กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๒๔๑๐๔๑๕
พิมพ์ที่ : อักษรสยามการพิมพ์ ๑๑๓๗/๑ ซอย สน.บางเสาธง จรัญสนิทวงศ์ ๑๓
เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐ โทร. ๔๑๐-๗๘๑๓, ๔๑๐-๘๗๙๕-๖

หนังสือเล่มนี้
พิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

โดย

กองทุนพลังชีวิต อาคมธรรมทาน

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

คำปรารภ

ที่มาของหนังสือสุดสายธรรมเล่มนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นความทรงจำแห่งการประพฤติปฏิบัติธรรม เป็นคำสั่งสอน และเป็นประสบการณ์ที่ครูบาอาจารย์มอบให้แก่ศิษย์ เพื่อจะได้น้อมนำไปพิจารณาในการประพฤติปฏิบัติ และอบรมบ่มบำเพ็ญตนของตนให้เกิดความเข้าใจโดยลึกซึ้งแยบคาย และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือชีวิตแห่งการปฏิบัติได้ เพราะชีวิตนั้นประกอบด้วยร่างกาย จิต และกรรม ร่างกายต้องการอาหารกายฉันใด จิตใจก็ต้องการอาหารใจฉันนั้น ส่วนวิบากกรรมหรือกรรมนั้นอาจจะเป็นเรื่องนอกเหตุเหนือผล แต่หากผู้ใดมีธรรมะอยู่ในใจแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหวต่อวิบากกรรมเหล่านั้น

การฝึกจิตของตนนั้น เมื่อเริ่มต้นใหม่ ๆ ก็ต้องมีครูบาอาจารย์เป็นผู้สั่งสอน มีพระพุทธเป็นพ่อ มีพระธรรมเป็นแม่ และมีพระสงฆ์ ครูบาอาจารย์เป็นพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือ เหมือนเด็กเกิดใหม่ที่จำเป็นจะต้องอยู่ในอ้อมอกของแม่และพี่เลี้ยง ยังไม่สามารถช่วยตัวเองได้ ผู้ปฏิบัติใหม่ก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน และขั้นตอนธรรมชาติของเด็กนั้น เด็กจะค่อย ๆ หงาย คว่ำ คว่ำ แล้วก็จะนั่ง นั่งแล้วก็จะยืน ยืนแล้วจึงเดิน เดินแล้วจึงจะวิ่งได้ เป็นไปโดยลำดับ การฝึกจิตก็เช่นกัน ต้องอาศัยกาลเวลา และพฤติกรรมที่สั่งสมบารมีให้เพิ่มมากขึ้น จนอินทรีย์บารมีแก่กล้าเกิดอาจารย์ภายใน สามารถที่จะอบรมตนเองได้ในที่สุด

เรื่องราวที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ทุกเรื่อง เป็นประสบการณ์และความรู้สึกที่เกิดกับผู้เขียนซึ่งมีความซาบซึ้ง ชุ่มเย็น และสัมผัสซึ้งในองค์บารมีธรรมของหลวงพ่อชา เพราะสายสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับอาจารย์นั้นเป็นความสัมพันธ์เฉพาะองค์ที่เกิดจากแรงศรัทธา ความเลื่อมใส และความมั่นใจในคุณธรรมความดีของท่าน สาระธรรมที่ปรากฏจะมีความลึกซึ้งตามตัวอักษรที่ท่านได้อ่านมากน้อยเพียงใด ขอให้ผู้อ่านใช้ปัญญาในการพิจารณาโดยรอบคอบ และขอฝากให้ท่านผู้รู้ทั้งหลายเมตตาชี้แนะด้วย

อนึ่ง ความบกพร่องด้วยความรู้ก็ดี ไม่รู้ก็ดี ในการเรียบเรียงนี้ และด้วยความทรงจำอันยาวนานที่จะกลั่นกรองออกมาเป็นตัวอักษรนั้น อาจจะผิดพลาดหรือขาดตกบกพร่องไปบ้าง ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย แต่หากบุญกุศลหรือความดีใด ๆ จะได้บังเกิดขึ้นแล้ว ขอบุญกุศลและความดีนั้นจงสำเร็จแด่หลวงพ่อชาที่ข้าพเจ้าเคารพยิ่ง

ขอความนอบน้อมความเคารพของข้าพเจ้าจงถึงแด่หลวงพ่อ ขอบุญกุศลทั้งปวงจงสำเร็จจงสำเร็จแด่หลวงพ่อชา บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ทุกรูปทุกองค์ด้วยความเคารพยิ่ง สาธุ...

หลวงปู่

หมาหัวบาก

ผู้เขียนเป็นคนกรุงเทพฯ บวชในกรุงเทพฯ ครั้นมีจิตศรัทธาจะศึกษาปฏิบัติธรรม ก็เลือกไปอยู่ที่วัดป่าพง เมื่ออยู่ใหม่ ๆ พบกับความขาดเขิน ไม่พอดี ไม่ถูกใจไปหมด เช้าขึ้นมาก็ให้รู้สึกหงุดหงิดเต็มที เพราะถูกปลุกตั้งแต่ตีสาม เพื่อทำวัตรสวดมนต์ สวดไปโงกง่วงไป จนรู้สึกรำคาญตนเองที่ตั้งใจปฏิบัติแล้วก็ทำไม่ได้ นั่งภาวนาไป ถูกยุงกัดไป สายหน่อยก็ออกบิณฑบาตเป็นระยะทางไกลแสนไกล เพื่อนสหธรรมมิกกลับถึงวัดแล้วตั้งนาน เรายังเดินไม่ถึงวัด กลับมาจากบิณฑบาตแทนที่จะได้ฉัน ก็ต้องนั่งคอยพระภัตตุเทศก์แจกอาหารก่อน วันแรก ๆ หิวจัดแต่ฉันไม่ลง เพราะยังปรับตัวให้เข้ากับอาหารอีสานไม่ได้ อาหารในถิ่นนี้ค่อนข้างหยาบเมื่อเทียบกับอาหารที่โยมในกรุงเทพฯ ถวาย บางทีฝนตกในระหว่างการบิณฑบาตเฉอะแฉะ จีวรเปียก ข้าวเหนียวในบาตรก็มีแต่น้ำปั้นไม่ติด พอถึงเวลาฉันก็ต้องเอาทุกอย่างรวมกัน คิดในใจว่าทำไมพระพุทธเจ้าท่านไม่ออกแบบบาตรให้เป็นหลุม ๆ ข้าวอยู่ทาง แกงอยู่ทาง ขนมอยู่ทางก็ได้แต่ช่วยตนเองโดยเอากล้วยกั้นไว้ บางวันเอากล้วยกั้นแล้วก็ยังฉันไม่ลงเพราะคนอีสานกินทุกอย่าง เช่น กะปอม (กิ้งก่า) กุ้งบก (กิ้งกือ) จิ้งหรีด ถ้ามีปลาร้าตัวเล็ก ๆ แทนที่จะคิดว่าเขา

อัตคัตขนาดนี้ ยังมีน้ำใจแบ่งให้พระฉัน กลับรู้สึกหงุดหงิด ไม่พอใจ บางทีหิวจัด เพราะที่วัดนี้ฉันมื้อเดียว ก็เลยหลับหูหลับตาฉันอึ่งปิ้ง เมื่อกลับถึงกุฏิก็พบกุฏิเก่า ๆ กลดก็เก่า เสื่อหมอนเก่าไม่น่าดูไม่ชวนรื่นรมย์ ความไม่สบายใจนี้ทับถมมาตลอด โดยไม่รู้ตัวเองว่าได้เก็บกดความรู้สึกนี้ไว้ แต่ที่ยังทนอยู่ได้ก็เพราะกลัวอายพระฝรั่ง คิดแต่ว่าฝรั่งอยู่ได้เราก็ต้องอยู่ได้ เขามิแย่กว่าเราหรือ เขายังอยู่ได้ จึงอดทนอยู่ต่อไป

อยู่ไปไม่นานก็เริ่มถามเพื่อนพระว่า มียาที่ทำให้ฉันข้าวได้บ้างไหม เพื่อนพระก็แนะให้ไปถามปะขาวตาบอด ผู้เขียนก็ไปถามปะขาวว่า “มียาที่ทำให้ฉันข้าวอร่อย ๆ ไหม หรือมียาแก้ปวดหลังปวดเอวเวลานั่งภาวนาไหม” ปะขาวว่า “มีอยู่ แต่ท่านต้องทำเอง” ถามว่า “ทำอย่างไร” คำตอบก็คือ “ให้ใช้น้ำปัสสาวะของตนเอง โดยมีเคล็ดว่า หัวไม่เอา หางไม่เอา เอาแต่ตรงกลาง” เมื่อกลับมาลองทำดู พบว่า ดื่มไปอีกหนึ่งหน้าตาเหยเกเพราะอุปาทานมาก แต่หลังจากนั้นก็มีความรู้สึกว่าทุกอย่างดีขึ้น

อาการป่วยทางวิญญาณของผู้เขียนนี้ หาได้รอดพ้นจากการสังเกตของหลวงพ่อไปได้ไม่ ท่านทราบเรื่องที่ผู้เขียนถามหายาดีจากปะขาว วันหนึ่งท่านแสดงธรรมสอนว่า

มีหมาตัวหนึ่ง หัวมันบาก (หัวเป็นแผล) ไม่ว่ามันจะนอนตรงไหน แมลงหวี่แมลงวันก็ตามไปตอมแผลที่หัวมัน (หลวงพ่อหัน

มามองผู้เขียนอย่างยิ้ม ๆ) มันร้องเอ๋ง ๆ หนีไปหาที่ใหม่ แมลงหวี่แมลงวันก็ตามไปอีก มันโกรธลุกขึ้นไล่งับแมลงวันแมลงหวี่ แมลงวันก็บินหนี แล้วมันก็บินมาตอมใหม่อีก หมาตัวนี้ก็ได้แต่ร้องเอ๋ง ๆ อย่างน่าสงสาร เพราะความทุกข์มันไม่หาย (ผู้เขียนรู้สึกเช่นนั้นจริง ๆ คือจะสึกก็อายเขา จะอยู่ก็สู้เขาไม่ไหว เพราะแผลหัวบากจริง ๆ เจ็บทรมานใจไปหมด)

หลวงพ่อเทศน์ต่อไปว่า ถ้ามันรู้จักรักษาแผลที่หัวให้หาย มันก็ไม่ต้องรบกับแมลงหวี่แมลงวัน ความจริงมันไม่น่าจะโทษอย่างอื่น ที่อยู่ที่อาศัย อาหารขบฉัน ยารักษาโรค เพื่อนสหธรรมมิกบิณฑบาตไกลใกล้ มันน่าจะแก้ที่ใจเราเอง (ผู้เขียนแน่ใจในทันทีว่า "กูแน่แล้ว" ท่านรู้ได้อย่างไร ตรงกับความจริงทุกอย่าง) ท่านให้โอวาทต่อไปว่า

ในสมัยพุทธกาลนั้นพระพุทธเจ้าท่านเล่าว่า มีหมาตัวหนึ่งมันเป็นขี้เรื้อน อยู่ในถ้ำ ก็ว่าถ้ำไม่สบาย ต้องเกาขี้เรื้อนกรอกแกรกไปอยู่ในป่า ก็ว่าป่าไม่สบาย ต้องเกาขี้เรื้อนกรอกแกรก อยู่ไหนก็ไม่สบายทั้งนั้น เพราะมันเป็นขี้เรื้อน ร้องเอ๋ง ๆ พระเราก็เหมือนกันควรรู้จักการฝึกจิตให้มันสบาย ทำตัวให้เป็นผู้เลี้ยงง่าย รู้เห็นตามธรรมชาติที่เป็นจริง ฝึกหัดอบรมบ่มบำเพ็ญไป เรื่องเช่นนี้ไม่มีใครเป็นแต่อ้อนแต่ออก ต้องมาหัดประพฤติปฏิบัติกันทั้งนั้น สร้างธรรมให้มันเกิดขึ้นในจิต แล้วทุกอย่างก็จะดีขึ้น ใหม่ ๆ ก็ต้องยากแหละ

ก็ต้องอดทน อย่าไปเอะอะโวยวาย เหมือนหมาขี้เรื้อนหมาหัวบาก มันอายเขา เราตั้งใจมาฝึกตบะแล้วมันไปโทษโน่นโทษนี่ มันต้องแก้ที่เหตุ ถ้าหมามันไม่หัวบาก แมลงหวี่แมลงวันจะตอมหัวมันได้อย่างไร

ลองดูเข้าซิ ศีลเราเป็นอย่างไร การภาวนาของเราเป็นอย่างไร ยุงกัดก็ต้องอดทน คนอื่นเขายังอดทนนั่งได้เป็นชั่วโมง เขาก็ต้องโดนยุงกัดเหมือนกัน ถ้าเราทนให้ยุงกัดตัวแรกได้ อย่าไปกลัวว่ากัดแล้วจะเป็นมาลาเรีย ถ้าเป็นจริงก็ไปหาหมอ ถ้าไม่มีหมอก็เอาบรเพ็ดต้มน้ำกิน พระกรรมฐานที่ยังไม่เคยเป็นมาลาเรีย ยังไม่ได้ชื่อว่าเป็นพระกรรมฐานหรอก การเป็นพระก็ต้องพบอุปสรรคอย่างหนึ่ง อยู่ทางโลกก็พบอุปสรรคอีกอย่าง นั่งสมาธินาน ๆ กลัวขาหลุด ต้องบอกกับตนว่า หลุดก็ให้มันหลุดไป นั่นเป็นเพียงเวทนา ต้องข่มฝืนมันไป เพราะเราเคยชินกับการตามใจ จึงต้องมาฝึกทวนกระแส ซึ่งก็ต้องอดทน นี่ยังดีนะ ออกไปธุดงค์ยิ่งแย่กว่านี้ เจอฝนตกฟ้าร้อง จีวรเปียกก็เอาไปตาก หิวได้มันก็อิ่มได้ ทุกข์ได้มันก็หายทุกข์ได้ วุ่นวายได้มันก็ต้องสงบได้ น้ำขุ่นก็เอาไปกรองเป็นน้ำสะอาดได้ ดูไป แก้ไขไป ถ้าไม่ลองก็ไม่รู้ ไม่ดูก็ไม่เห็น ไม่ทำก็ไม่เป็น ไม่ลองผิดลองถูกเช่นนี้แล้ว จะปฏิบัติได้อย่างไร อย่าคิดว่าการธุดงค์จะทำได้ง่าย แต่ก็ต้องอดทนข้ามมันไป ยังข้ามไม่ได้ก็ต้องทน นั่งทน ยืนทน เดินทน ปฏิบัติให้คงทน ทนไปก็ชินเอง ชาวบ้านเขาเดินไปทำไร่

ไถนา ไกลเท่าไรเขาก็ยังทน เราไปขอข้าวเขา เดินไปฝนตก เหยียบขี้ไก่ ขี้หมูบ้าง ก็เป็นธรรมดา ไปเหยียบมาก็มาล้างเสีย เลอะเทอะแค่นี้ไม่ถึงกับตาย บางองค์นั้นรู้สึกว่าเดินไปทุกข์ไป หาคิดไม่ว่าองค์อื่นเขาก็ทุกข์เช่นนี้เหมือนกัน

เรื่องขบฉันก็เช่นกัน หัดไปก็ฉันได้เอง ถ้าฉันไม่ได้ก็ให้มันอดตาย หิวเข้าจริง ๆ ก็ฉันได้เอง นี่เราไปติดการประดิษฐ์ประดอยปรุงแต่งจนชิน ถ้าลองแล้วไม่ยอมฉัน ก็ปวารณาอดมันเสียสามวันดูทีหรือมันจะทนได้ไหม ในสมัยพุทธกาลพระต้องลำบากกว่านี้ คิดดูท่านต้องฉันข้าวตากเลี้ยงม้า และน้ำผักเสี้ยนดองอยู่หนึ่งพรรษา เราเคยไหมล่ะ ฉันข้าวแข็ง ๆ พรรษาหนึ่ง มีคำพูดว่า กินอยู่อย่างต่ำกระทำอย่างสูง ดีกว่ากินอยู่อย่างสูง กระทำอย่างต่ำ ซึ่งจะเป็นอย่างคนที่กินอยู่ดี แต่โกงกินเขามา

อันที่จริงจิตไม่ดีกินอะไรก็ไม่อร่อย แม้อาหารจะดีแค่ไหน จิตไม่ดีก็กินไม่อร่อยอยู่นั่นเอง ขอให้พิจารณาให้ดีว่าทั้งหมดเกิดเพราะจิตของเรา หรือสิ่งประกอบข้างนอก ให้เราดูเข้าไปในใจเจ้าของ อย่าไปแก้เลยข้างนอก แก้ไม่มีวันหมดหรอก เดี๋ยวแก้เรื่องนี้ไปเจอเรื่องโน้น เพราะโลกภายนอกมันเป็นเช่นนี้ ที่จริงแล้วความลำบากเป็นคุณอย่างหนึ่ง มันช่วยให้เราไม่ประมาท ส่วนความสบายนั่นซิอาจเป็นโทษ มันทำให้เราประมาท เวลาเราเดินธุดงค์ ได้รับความลำบาก ความไม่ประมาทจะมีอยู่เต็มที่ สติจะตื่น ระวังงูเงี้ยวสัตว์ร้าย

ลองซิ...มีที่หลับที่นอนสบาย กิเลสก็เอาไปกินหมด ดูคนในเมือง เป็นตัวอย่าง กินรูปอย่างเดียวไม่พอ กินกลิ่น กินเสียง คลุกเคล้าเข้าไปด้วย เกลือกกลั้วใจตัวด้วยบาป เป็นหนี้ข้ามภพข้ามชาติเท่าไร เรามาปฏิบัติก็เพื่อสำรอกเอาสิ่งเหล่านี้ออก แม้การขบเคี้ยวก็ต้องมาฝึกใหม่ อย่าให้มีเสียง ตักข้าวก็ต้องไม่ให้คำใหญ่เกิน เอาช้อนขูดบาตรเสียงดังก็ไม่ควร เอาปากไปรับข้าวก็น่าเกลียด ต้องเอาช้อนป้อนข้าวเข้าปาก เม็ดข้าวหล่นข้างบาตรบ้างไหม ปรับปรุงเสียใหม่ สิ่งเหล่านี้มันน่าเกลียด พระพุทธเจ้าท่านบัญญัติวินัยไว้อย่างละเอียด เราก็ต้องเพิ่มสติสังวร สำรวม ปฏิบัติให้ถูกระเบียบวินัย เป็นทหารใหม่ก็ฝึกยากอย่างนี้ทุกคน เพราะธรรมะยังไม่ลงตัวลงใจ อดทนให้ธรรมะเข้าถึงใจก่อนเถิด แล้วจะพบความเพลิดเพลินในการปฏิบัติ บางองค์ได้กลับบ้านจะไม่ยอมกลับด้วยซ้ำ ดังนั้นเราต้องศึกษาอบรมตนเอง การขาดตกบกพร่องสิ่งใด ๆ ต้องถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา

ตอนผมมาตั้งวัดป่าพงใหม่ ๆ ลำบากกว่าเดี๋ยวนี้มาก วันหนึ่งมีแต่ข้าวกับเกลือเท่านั้น น้ำตาลนิดหน่อย ได้ปลามาตัวหนึ่งก็แบ่งกันสี่ห้าองค์ ส้มลูกหนึ่งต้องแบ่งสาม กล้วยลูกหนึ่งแบ่งสี่ห้าส่วน ไม่มีหรอกที่จะเหลือเฟืออย่างปัจจุบัน แต่ปรากฏว่าตอนนั้นกลับดีกว่าตอนนี้ สามัคคีกันดีมาก ไม่เกี่ยงกันทำงาน หาบน้ำ ทำความสะอาด ต่างองค์ต่างก็มีน้ำจิตน้ำใจ ความจนมันสอนให้คนรักกัน มาตอนนี้ข้าวของเหลือเฟือ มีน้ำอัดลมตั้งอยู่เป็นลัง เมื่อก่อนโน้น

น่ะนะ เครื่องดื่มแบบน้ำอัดลมนี้ไม่เคยมี มาตั้งวัดป่าพงตั้งหลายปี มีเป๊บซี่หลงเข้ามาขวดหนึ่ง ไม่เหมือนเดี๋ยวนี้ มีมาก บางทีกลับมีปัญหาไม่รู้จะแบ่งให้ใคร ได้มากได้น้อยเกิดปัญหาอีก

การบริโภคนั้นต้องใช้สติปัญญา อย่าบริโภคโดยตกเป็นเหยื่อน้ำปานะนี่นะ ฉันไม่ดีเป็นเหยื่อได้นะ เราต้องฉันเพื่อประทังสังขารร่างกาย พอให้มีแรงนั่งสมาธิ เดินจงกรม อย่าให้มันท่วมกรรมฐานตาย ลาภสักการะย่อมฆ่าคนพาล คือคนที่ไม่ใช่บัณฑิต หารู้ไม่ว่าของถวายของโยมก็เหมือนก้อนเขละ (ก้อนเสลด) เรานี่แหละกินก้อนเสลดของเขา กินของเหลือจากเขา อย่าดีอกดีใจว่าได้ของ เราปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญาในจิต รู้แจ้งเห็นจริงตามคำสอนของพระ-พุทธเจ้า ไม่ใช่มาปฏิบัติเพื่อการติดข้อง มีรถ มีโทรทัศน์ แย่งยศแย่งลาภสักการะ ยิงกันตายก็มี อย่างนี้แปลว่าขาดปัญญาไตร่ตรอง ที่จริงข้าวของที่มีอยู่เหมือนบ้าหอบฟาง แบกไปแล้วก็ต้องเอาไปทิ้ง เรากลับว่าดี ผู้รู้ท่านวางเฉยเสียแล้ว

พระพุทธเจ้าตรัสว่า "สูทั้งหลายจงมาดูโลกอันตระการตาดุจราชรถ ที่คนเขลาต่างหลงมัวเมาอยู่ แต่ผู้รู้หาข้องไม่" อย่างของผม เขาบอกจะถวายยศเจ้าคุณให้ ให้ผมกรอกประวัติส่งไป ผมก็กรอกไปว่า "ฝนตกฟ้าไม่ร้อง ฟ้าร้องฝนไม่ตก บางทีฟ้าร้องฝนตก บางทีฝนตกฟ้าร้อง" เขาเลยไม่เอาประวัติ แต่ไปสืบหากันเอาเอง พอเป็นเจ้าคุณแล้ว ผมไปนั่งรถโยมซึ่งเป็นรถกะบะ เผอิญมีโยม

ผู้หญิงอยู่หน้ารถ ผมก็ไปนั่งบนกะบะด้านหลัง ชาวบ้านเห็นเข้าถามว่า เป็นเจ้าคุณทำไมนั่งรถกะบะ ผมคิดว่า เป็นเจ้าคุณนั่งรถกะบะไม่ได้หรือไง เจ้าคุณอยู่ตรงพัด พัดก็อยู่ในกุฏิเขาสมมติมาให้เรา เขาต้องการใช้เรา เขาจึงเอาตรามาให้ พอเป็นเจ้าคุณแล้วงานนิมนต์มีมาก บางทีผมก็ไม่ไป เขาจะให้ไปเทศน์ออกโทรทัศน์ ผมไม่ยอมไป ถ้าเขาอยากรู้อยากเห็นธรรม เขาต้องมาปฏิบัติเอง เหมือนร้านอาหารดีอยู่ไกลแค่ไหนคนก็ตามไปอุดหนุน ผมทำตัวเหมือนอีกา เราทำท่าไปจับ มันหนี หนีไปยืนล่อเราอีก ลองตามไป มันหนีแถมผงกหัวผงกหาง ซึ่งเหมือนผม พอเขาเข้ามาใกล้ ผมก็ถอยไปอีกหน่อย แต่เราก็มีเมตตามุทิตาต่อคนทุกคน แต่นั่นแหละ เมตตาก็ต้องมีปัญญาด้วย ไม่งั้นเราเองก็เป็นทุกข์ เช่น บางทีเข่าส่งพระมาอยู่กับผม ผมก็รับไว้ อยู่ได้ก็อยู่ อยู่ไม่ได้ก็กลับ ผมเคยทำของผมเช่นนี้ก็ยังคงทำอยู่ จะให้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ พอได้ยศจะเปลี่ยน ยศศักดิ์เป็นเรื่องของการสมมติ เหมือนพระราชา จับช้างเผือกไปอยู่เมืองเป็นคู่บารมี แต่ช้างมันชอบอยู่ป่า มันไม่ชอบสร้อยสังวาลย์ที่ตกแต่งมันหรอก ความเป็นเผือกของมัน เลยทำให้มันต้องมาประดับบารมีคน

ท่านเล่าจื๊อกำลังนั่งตกเบ็ด ฮ่องเต้ให้เชิญตราตั้งจะให้ท่านไปรับตำแหน่งมหาอำมาตย์ในวัง ท่านเล่าจื๊อได้เล่านิทานให้อำมาตย์นั้นฟังว่า มีเต่าตัวหนึ่ง มันว่ายเล่นอยู่ในบึงอย่างสบายใจ วันหนึ่งคนจับมันไป แล้วบอกว่า มันเป็นเต่าโพธิสัตว์ กลายเป็นเต่าศักดิ์สิทธิ์

เอาผ้าแดงมาห่อ ให้นอนคว่ำอยู่บนหิ้งบูชา เราถามท่านว่า ถ้าท่านเป็นเต่าท่านจะอยู่บนหิ้งบูชาหรืออยู่ในบึง อำมาตย์ผู้นั้นตอบว่า อยู่โคลนตมในบึงดีกว่า เล่าจื้อตอบว่า ถ้าเช่นนั้นท่านจงกลับไปกราบทูลฮ่องเต้เถิดว่า เราก็เป็นเต่าตัวนั้นเช่นกัน

นี่แหละ ผมอยู่กับพวกท่านก็สบายใจ จะไปอยู่ในกรุงไม่ได้ ผมจึงทำตนเหมือนอีกา เอาละขออนุโมทนาทุกองค์ที่ตั้งใจฟัง ขอให้ทุกองค์ไปพักผ่อนได้

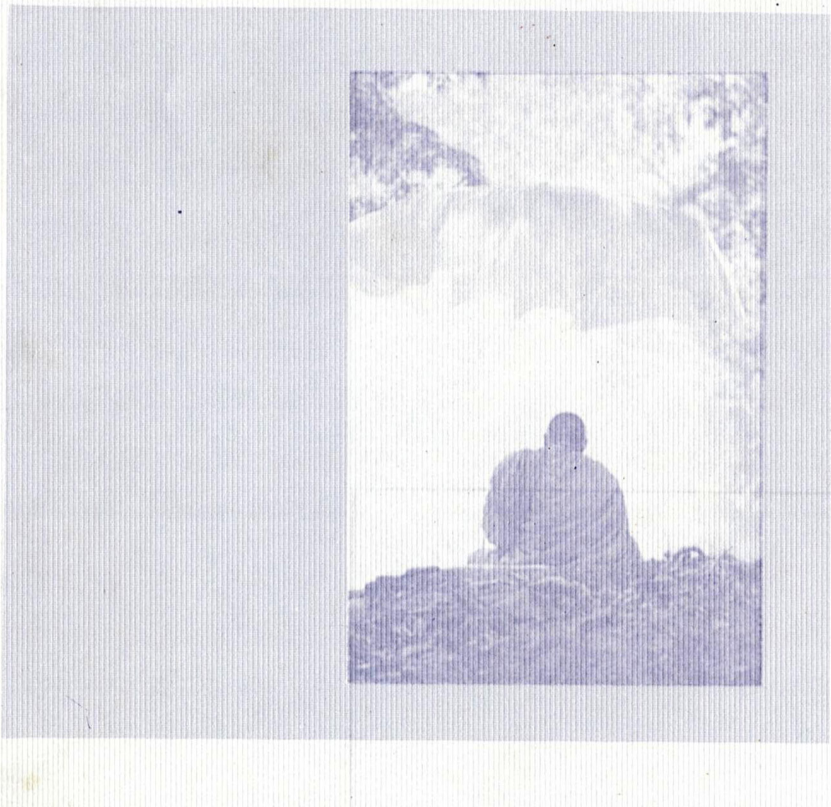

อธิวาสนา

ก่อนที่ผู้เขียนจะไปจำพรรษาที่วัดป่าพงนั้น ได้ข่าวความมีระเบียบวินัยของพระวัดนี้มาก่อนแล้ว ก็เพราะความเลื่องลือนี่แหละจึงทำให้เกิดศรัทธา เมื่อเข้ามาจำพรรษาแล้วจึงพบว่า ระเบียบวินัยที่มีอยู่ความจริงบัญญัติจากที่ประชุมสงฆ์หลังทำวัตรสวดมนต์ หรือหลังทำปาติโมกข์แล้ว ใครมีปัญหาตรงไหนก็นำเข้าที่ประชุมสงฆ์และพร้อมใจกันร่างระเบียบข้อบังคับขึ้นมาปฏิบัติกัน ในการประชุมครั้งแรก ๆ คาดว่าหลวงพ่อคงเป็นประธาน แต่เมื่อธรรมวินัยนี้ปฏิบัติกันจนปฏิปทาที่ทำกันอยู่ในวัด ดังนั้นหลวงพ่อจะอยู่หรือไม่อยู่ก็ไม่เป็นปัญหา เพราะคณะสงฆ์ก็ยังออกระเบียบปฏิบัติได้เสมอ

มีอยู่วันหนึ่งผู้เขียนเดินผ่านพระอาจารย์รูปหนึ่ง ซึ่งบวชมาหลายพรรษาแล้ว ท่านมีหน้าที่ตีระฆัง สังเกตดูสีหน้าท่านเศร้าหมอง สอบถามได้ความว่า เมื่อการประชุมสงฆ์ครั้งที่ผ่านมา ซึ่งทั้งหลวงพ่อและเผอิญผู้เขียนก็มิได้อยู่ในที่ประชุมด้วยนั้น คณะสงฆ์ได้ปรับอาบัติพระอาจารย์รูปนี้ที่ทำผิดระเบียบของวัดป่าพงหลายครั้งหลายครา ความผิดที่พระรูปนี้ทำซ้ำซากก็คือ การที่ท่านออกปากทักญาติโยมก่อน พระอาจารย์รูปนี้ท่านก็ทราบว่า ท่านได้ทำผิดระเบียบของคณะสงฆ์วัดป่าพงจริง แต่ท่านได้ปรับทุกข์กับผู้เขียนว่า ท่านมิได้ตั้งใจเลย เป็นเรื่องที่ท่านเผลอสติทุกครั้ง ซึ่งท่านเสียใจมาก และยอมให้คณะสงฆ์ปรับโทษ เพียงแต่ว่าคืนนี้คณะสงฆ์จะรอฟังคำชี้ขาดจากหลวงพ่ออีกทีหนึ่ง เนื่องจากการชี้โทษนั้นเป็นเสียงจากสงฆ์หมู่มาก หลวงพ่อยังมิได้รับรู้ ท่านอาจารย์ผู้นี้ได้บอกกับผู้เขียนว่า “ถ้าหลวงพ่อจะให้ผมสึก ผมก็จะยอมสึก”

หลังจากนั้นพระเณรก็ไปรวมกันที่กุฏิหลวงพ่อ ซึ่งตอนนี้ท่านก็ทราบความเห็นของคณะสงฆ์ที่มีต่อพระอาจารย์รูปนั้นแล้ว เมื่อทุกองค์กราบนมัสการท่านแล้วก็ตั้งใจฟังว่า ท่านจะตัดสินอย่างไร ผู้เขียนเองสังเกตว่าหลวงพ่อท่านเฉย ๆ เมื่อทุกรูปพร้อมกันแล้ว ท่านก็ให้โอวาทเหมือนกับเป็นการปรารภธรรมโดยปกติ โดยมิได้เอ่ยถามเรื่องราวหรือซักถามพระองค์ใดเลย ท่านเทศน์เรื่องอธิวาสนา ซึ่งผู้เขียนซึ้งใจมาก จำความได้ดังต่อไปนี้

.....คนเรานั้นเป็นคนเหมือนกันจริง แต่ก็ไม่เหมือนกันทั้งหมดในด้านของพฤติกรรม เพราะเหตุปัจจัยที่ผ่านเข้ามาสร้างเป็นจริตนิสัยนั้นต่างกัน เมื่อทำอะไรบ่อย ๆ เข้า รวมเป็นนิสัย ทำซ้ำ ๆ บ่อยมากขึ้นกลายเป็นอุปนิสัย (นิสัยที่แน่นอนหรือสันดาน) อุปนิสัยก็ยิ่งจะพอกพูน กลายเป็นเรื่อง อธิวาสนา คือเป็นพฤติกรรมประจำตัวที่แก้ไม่ได้ ผู้ที่จะแก้อธิวาสนาได้มีเพียงพระพุทธเจ้าเท่านั้น แม้พระอรหันต์ก็ไม่สามารถแก้อธิวาสนาได้ เช่น พระสารีบุตรนั้นท่านมีอธิวาสนาคล้ายลิง เชื่อกันว่าอดีตชาติท่านเคยเป็นลิงมาหลายชาติ ทำให้ท่านชอบกระโดด โยมที่ยังติดรูปแบบเคยนึกตำหนิความไม่สำรวมของท่าน ซึ่งน่ากลัวมาก เพราะพระสารีบุตรท่านเป็นพระ-อรหันต์ที่มีปัญญามาก เป็นอัครสาวกเบื้องขวาของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า (ผู้ใดตำหนิพระอรหันต์บาปก็จะเข้าตัวเอง เพราะพระอรหันต์เป็นผู้ที่มีจิตบริสุทธิ์แล้ว) ในขณะที่พระอานนท์แม้ยังมิได้บรรลุอรหันต์ก็มีกิริยานอบน้อม มีวาจาไพเราะ มีความสำรวม และความเป็นระเบียบยิ่ง สิ่งเหล่านี้ทำให้พระอรหันต์ของพระพุทธศาสนามีบุคคลิกที่แตกต่างกันไป แล้วแต่อธิวาสนา แต่ทุกองค์จะเหมือนกันที่*ความบริสุทธิ์*

สำหรับพวกเราซึ่งยังต้องการชำระจิตให้บริสุทธิ์อยู่ จะเห็นว่าจริตนิสัยของแต่ละคนก็แตกต่างกันไป บางคนค่อนไปในทางราคจริต ชอบของสวยของงาม ชอบการประดิษฐ์ปรุงแต่ง ก็จะต้อง

ใช้ความไม่สวยไม่งามไปแก้ บางคนมีจริตค่อนไปทางโทสจริต ทำอะไรรวดเร็วอยากได้อะไรต้องได้ดังใจอยาก เช่นนี้ก็ต้องแก้โดยการทำให้ช้าลง ส่วนโมหจริตนั้นเป็นพวกที่ไม่สามารถเข้าใจธรรมะขั้นละเอียดได้ ส่วนศรัทธาจริตที่ค่อนข้างจะเป็นโมหะมาก ๆ ก็มักจะเชื่อง่าย ชอบอภินิหาร ชอบการลองของ พุทธิจริตหรือจิตมีปัญญาจะชอบสอน พบใครเห็นเป็นเด็กนักเรียน จะแนะนำด้วยความหวังดีเสมอ จริตทั้งหลายนี้แม้ผิวเผินคล้ายจะต่างกัน แต่โดยสัจจธรรมจะเหมือนกันใน*ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และความเป็นอนัตตา ความที่ไม่อาจยึดมั่นหมายมั่นได้* เปรียบได้กับมะนาว พริก อ้อย บอระเพ็ด ทุกอย่างเกิดจากดิน แต่รสจะต่างกัน มะนาวมีรสเปรี้ยว พริกมีรสเผ็ด อ้อยมีรสหวาน ส่วนบอระเพ็ดมีรสขม สิ่งเหล่านี้เหมือนกัน คือนอกจากจะเกิดจากดินแล้ว มันยังต้องตายเหมือนกัน เราจะหารสเผ็ดจากมะนาวก็ไม่ได้ จะหารสขมจากน้ำตาลอ้อยก็ไม่ได้ กินเปรี้ยวเกินไปก็ถ่ายท้อง กินหวานเกินก็ปวดตามข้อ กินบอระเพ็ดมากเกินก็มีลมออกหู เช่นเดียวกับพระสารีบุตรมีปัญญามาก พระ-โมคคัลลานะมีฤทธิ์เดชมาก พระสิวลีมีลาภมาก แต่ละองค์มีเอตทัคคะแตกต่างกัน แต่เหมือนกันในแง่ของความบริสุทธิ์

อย่างท่านอาจารย์ทองรัตน์ คนไม่ค่อยจะชอบท่าน แต่เมื่อผมไปกราบนมัสการท่าน ท่านทักว่า “ชามาแล้วหรือ” ด้วยสำเนียงอ่อนโยน ผมก็ว่าแปลกเหมือนกัน บางทีท่านทำแผลง ๆ พระจะ

ปรับอาบัติท่าน ท่านรู้ล่วงหน้าบอกว่า "เอาเลย มาปรับอาบัติผม" วันหนึ่งกำลังเดินแถวบิณฑบาตอยู่กับท่านอาจารย์มั่น ปรากฏว่าท่านโดดออกนอกแถว ไปเตะแพะตัวหนึ่งบอกว่า "นี่...มึงจะขวิดพ่อกู" ปฏิปทาของท่านเป็นเช่นนี้ คนธรรมดาเข้าใจยาก

คราวหนึ่ง ชาวบ้านคิดจะแกล้งท่านหรืออย่างไรก็ไม่ทราบ บอกถวายปลาเป็น ๆ ที่เพิ่งตกได้ ปากยังร้อยด้วยหวายอยู่เลยปรากฏว่าท่านรับบาตรและเอาไปปล่อย ท่านพูดกับปลาว่า "ดีนะลูกที่เขายังไม่ฆ่าเจ้า" เวลาท่านมรณภาพในย่ามของท่านมีมีดโกนเล่มเดียว นอกนั้นไม่มีสมบัติอื่น เมื่อตอนเผาเกิดลมพายุฝนตกอย่างหนักครู่หนึ่งแล้วหายไป พอให้เห็นเป็นอัศจรรย์

ที่ยกเรื่องเหล่านี้มาก็เพื่อให้พวกท่านเห็นว่าความแปลกบางทีก็ไม่แปลก เป็นเรื่องธรรมดา เพราะทุกชีวิตก็เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทุกคน ดังนั้น เราจงอย่าเก็บอะไรให้เป็นการหนักอกหนักใจตนเองเลย ปฏิบัติธรรมแล้วต้องทำให้เกิดเบาใจ อะไรผิดก็แก้ไขกันไป ผิดไปแล้วก็แล้วไป ให้เห็นว่าเป็นมายาที่ผ่านไป ให้ท่านมีสติปัญญาพิจารณาทุกอย่างให้เห็นเป็นธรรมดาอยู่เช่นนี้ ทุกอย่างแปรปรวนไปตามเหตุปัจจัยของมันเช่นนั้น อะไรที่แก้ไขไม่ได้ก็ขอให้คิดว่าเป็นเรื่องของอธิวาสนา แม้ผมเองบวชมานี่ไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่าจะมาเป็นครูบาอาจารย์ของใคร แล้วอธิวาสนาก็ผลักพามาให้เป็นครูสอนพวกท่าน มาร่วมปฏิบัติธรรมกับท่าน เราก็จะปฏิบัติไปอย่าง

นี้แหละ คือปฏิบัติให้เป็นศีลวัตร สมาธิวัตร ปัญญาธิกวัตร และเคารพพระวินัยให้มากที่สุด ส่วนเรื่องปลีกย่อยขาดเกินบกพร่องไปบ้างก็ต้องถือว่าเป็นธรรมดา แม้แต่สบงจีวรที่นุ่งห่มกันอยู่ก็มีที่ยาวไป สั้นไป เมื่อมาใช้กับตัวเรา ความจริงจีวรนั้นไม่ยาวไม่สั้น แต่มันจะยาวไปสั้นไปก็เมื่อเราครองจีวรเท่านั้น แต่เราก็มีปัญญาปรับให้พอดีกับตัวเราได้ เราจะไปยึดว่าจีวรต้องเข้ากับตัวเราพอดีก็ไม่ได้ ต้องปล่อยต้องปลงไป เพราะเป็นเรื่องที่ต้องควรปล่อย แต่ถ้าบางเรื่องต้องถือก็ถือให้ถูกต้องตามธรรมวินัย อย่าใช้อารมณ์พอใจหรือไม่พอใจของเราเข้าไปตัดสิน กลายเป็นอารมณ์อยู่เหนือธรรมะไป ทำอะไรจึงต้องรอบคอบ ต้องใช้ปัญญา เล็กไปบ้าง ใหญ่ไปบ้าง ถูกใจบ้าง ไม่ถูกใจบ้าง แต่ถ้ายังถูกต้องตามพระวินัยก็น่าจะปล่อยไป

พระเซ็น ๒ รูป เถียงกันเรื่องธงไหว องค์หนึ่งว่า ลมเป็นปัจจัยทำให้ธงไหว อีกองค์ว่าธงต่างหากทำให้เกิดการเคลื่อนไหว เถียงกันไปเถียงกันมา ตกลงกันไม่ได้ต้องร้อนถึงอาจารย์ตัดสิน ซึ่งอาจารย์ก็กล่าวว่าจิตของท่านต่างหากที่ไหว ไม่ใช่ลมหรือธงอย่างที่พระเซ็นสองรูปเถียงกัน

พระอาทิตย์อยู่ใกล้โลกที่สุดตอนไหนของวัน องค์หนึ่งว่าตอนเช้าซิ เพราะดวงโตที่สุด อีกองค์หนึ่งว่าตอนกลางวัน เพราะร้อนที่สุด เถียงกันไม่มีแพ้ไม่มีชนะ ต้องร้อนไปถึงอาจารย์ให้ช่วยตัดสินอีก อาจารย์ถามว่า ท่านฉันหรือยัง ให้ไปฉันข้าวดีกว่า เช่นนี้เป็นต้น

พวกเราก็เหมือนกัน อย่าพยายามตั้งเรื่องอะไรที่มันต้องลำบากใจตนเอง ให้พอใจกับการปฏิบัติ พอใจกับธรรมะ อย่าพอใจกับการสอดส่องดูความบกพร่องของผู้อื่น นั่นเป็นเรื่องของกิเลส อะไรเกิดก็ให้รู้ รู้แล้วละเสีย ธรรมชาติก็เป็นเช่นนี้เอง อย่าคิดให้เกินเลย ต้องคิดให้พอดี ดีแล้วนะที่พวกเราเอาใจใส่หมู่พวก ดูแลชี้ข้อบกพร่องกันตลอดเวลา เพราะเราอยู่ด้วยความรัก ความเมตตา อยู่กันด้วยกายธรรม เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง พูดกันก็มีเมตตา ชี้แจงกันด้วยความปรารถนาดี สาธารณโภคีก็แบ่งกันตามมีตามได้ ให้ใช้ประโยชน์ใช้สอยร่วมกันนี่แหละจึงจะเรียกว่า พวกเรามีศีลสามัญญตา มีทิฏฐิสามัญญตา ยึดถืออุดมการณ์ อุดมธรรมที่จะพ้นทุกข์ร่วมกัน ขออนุโมทนาทุก ๆ องค์ที่ใช้สติปัญญาตรองตามนี้

จากนั้นท่านก็ทักทายพระรูปนั้นรูปนี้เป็นการส่วนตัว แล้วก็เลิกประชุมกันไปตามปกติ เมื่อออกมาจากที่ประชุม พระอาจารย์รูปนั้นมีสีหน้าสดชื่นขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ผู้เขียนเข้าไปทัก ท่านบอกว่า "รู้สึกเคารพรักหลวงพ่อมากขึ้น ที่ตนไม่สบายใจก็เพราะคิดว่าตนเองเป็นสาเหตุที่จะทำให้หลวงพ่อไม่สบายใจ แต่ก็ไม่เห็นท่านผิดปกติอะไร ทุกอย่างปกติและมีเมตตาเหมือนเดิม ผมก็เลยสบายใจ" พระรูปนั้นกล่าว

ความสันโดษ

กล่าวกันว่าโลกก้าวหน้าก็เพราะการพัฒนาทางวัตถุ ซึ่งพัฒนาได้รวดเร็วกว่าการพัฒนาใด ๆ คลื่นวัตถุเหล่านี้จึงโถมทับปัญญาของมนุษย์ให้หลงใช้เป็นเครื่องวัดบารมีของตน อีกทั้งยังลุกลามเข้าไปในแวดวงของเพศบรรพชิตด้วย ความสันโดษ มักน้อย เรียบง่าย การมีชีวิตตามมีตามได้ ซึ่งเคยเป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นของคนไทยจึงถูกกลืนหายไปในมรสุมของวัตถุนิยมนั่นเอง

แม้วัดป่าพงจะเป็นวัดป่า แต่หลวงพ่อก็มักได้รับการอาราธนานิมนต์ให้เข้าไปแสดงธรรมในเมือง หรือแม้ต่างประเทศอยู่เนือง ๆ ท่านจึงได้เห็นความเป็นทาสทางวัตถุของคนในยุคปัจจุบันมากขึ้น แต่ท่านก็ไม่เคยปริปากบ่นให้ภิกษุสามเณรลูกวัดได้ยินเลย ความสันโดษมักน้อยของท่านก็ยังคงเส้นคงวา เป็นแบบอย่างให้ผู้ใกล้ชิดได้เห็นในปฏิปทา และน้อมนำความสันโดษให้กลับคืนสู่จิตใจต่อไป

ความสันโดษของหลวงพ่อมีอิทธิพลมากพอ ๆ กับคำสั่งสอนของท่าน จะสังเกตได้จากเสนาสนะซึ่งเป็นเพียงกุฏิหลังเล็ก ๆ ชั้นล่างสำหรับรับแขกที่มากราบนมัสการเป็นประจำ บางครั้งก็มีแขก

เป็นจำนวนมาก ชั้นบนเป็นห้องส่วนตัวแคบ ๆ ซึ่งท่านมักจะปลีกเงียบอยู่ในห้องนี้หลังจากเสร็จภัตตกิจประจำวัน จีวรก็มีชุดเดียว ของที่ญาติโยมนำมาถวายอย่างมากมายนั้น จะถูกส่งเข้ากองกลางเป็นของสงฆ์ทั้งหมด แม้จะบิณฑบาตได้ของดีสักปานใดก็จะถูกนำมารวมเป็นของกลาง ภิกษุสามเณรทุกรูปฉันมื้อเดียว และฉันเหมือนกันหมด หลวงพ่อมักปรารภให้พระลูกวัดฟังเสมอว่า *คนเรานั้นกินได้ก็แค่อิ่ม นอนได้ก็แค่ตื่น ควรกินควรนอนให้แค่เพียงพอสำหรับประพฤติปฏิบัติธรรมโดยไม่ลำบากเท่านั้น ถ้าเราสันโดษได้แล้ว การเบียดเบียนผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อมจะลดลง การปฏิบัติจะก้าวหน้าได้เร็วขึ้น*

ครั้งหนึ่ง ธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานีปวารณาถวายรถยนต์ให้เป็นสมบัติของวัดป่าพง ซึ่งความจริงแล้วคงตั้งใจถวายให้ท่านใช้ส่วนตัวมากกว่า เพราะกิจนิมนต์ของหลวงพ่อมีมาก ซึ่งถ้าหลวงพ่อรีบตอบปฏิเสธในทันที ก็คงจะทำให้ผู้ถวายรู้สึกเสียใจเป็นอย่างมาก ท่านจึงขอผลัดไปว่า ยังรับไม่ได้ ต้องนำเรื่องเข้าปรึกษาคณะสงฆ์ก่อน

ครั้นเมื่อนำเรื่องนี้เข้าประชุมสงฆ์ในเย็นวันนั้น ปรากฏว่าพระลูกวัดหลายรูปลงความเห็นว่า หลวงพ่อควรรับเอาไว้ หลวงพ่อได้กล่าวให้เหตุผลซึ่งทำให้พระลูกวัดทั้งหมดต้องเปลี่ยนความเห็นว่า

"เราเป็นพระปฏิบัติ ท่านจะให้ผมรับสิ่งนี้ไว้ให้หนักใจทำไม เราไปไหนก็วานญาติโยมเขาได้ ทำไมจึงจะต้องหาเครื่องผูกพัน และไม่ใช่ปัจจัยในเครื่องบริขารแปดอีกด้วย ผมจึงไม่ขอรับไว้"

นอกจากเหตุการณ์ข้างต้นแล้ว ยังมีอีกหลายเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความสันโดษของท่าน อาทิเช่น ท่านไม่ยอมใช้เครื่องสูบน้ำ เพราะต้องการให้ภิกษุสามเณรได้หาบน้ำ และตักน้ำใช้เอง หรือแม้แต่ไฟฟ้าในระยะแรก ๆ ท่านก็ไม่ยอมให้ต่อไปตามกุฏิต่าง ๆ จนทนการรบเร้าของญาติโยมไม่ไหวท่านจึงต้องอนุญาต เพื่อเป็นการสนองศรัทธาของเขาเหล่านั้นบ้าง หลวงพ่อปรารภอยู่เสมอว่า *"วัตถุนั้นถ้าเจริญมาก มันจะนำความเสื่อมมาให้ในภายหลัง ความเกินพอดีในวัตถุจะปิดกั้นความเจริญในธรรมของพระพุทธองค์ ขอให้เราจงรักษาสันโดษในอารมณ์ไว้ ให้มีธรรมสันโดษเป็นเครื่องอยู่ ความเกินพอดีจะนำความทุกข์มาให้ ความสันโดษทำให้กลายเป็นผู้เลี้ยงง่าย แต่ไม่ใช่มักง่าย ถ้าขาดก็อย่าขอ ถ้ามีใช้ก็จงใช้ และใช้อย่างระมัดระวัง ของทุกอย่างเป็นของกลาง ต้องดูแลอย่างดี อย่าให้ปลวกขึ้นกุฏิ อย่าคิดว่าเป็นของเจ้าอาวาส เจ้าของที่แท้คือพระพุทธเจ้า ผมก็อาศัยพระพุทธเจ้าเหมือนพวกท่านทุกองค์"*

โอวาทที่หลั่งจากจิตของท่านไหลสู่จิตของศิษย์ ให้สำนึกถึงการอยู่เบาไปเบา เหมือนนกที่มีปากเฉพาะตัว มีบาตรเป็นท้อง มีจีวรเป็นปีก มีกลดเป็นบ้าน ท่องเที่ยวไปโดยไม่ติดที่ ไม่ติดอาหาร ไม่ติดญาติโยม แต่มุ่งมั่นต่อการประพฤติปฏิบัติ

หลวงพ่อสอนศิษย์เช่นไร ท่านก็ประพฤติเช่นนั้นด้วย สิ่งของที่ญาติโยมนำมาถวาย เมื่อประเคนแล้ว ก็วางอยู่ตรงนั้น พระลูกศิษย์จะมาเก็บเข้ากองกลางในภายหลัง จริตนิสัยรักสันโดษเช่นนี้เข้าครอบงำพระลูกศิษย์ส่วนมาก จะมีที่แหกคอกไปบ้างก็เป็นเรื่องธรรมดา เพราะพื้นเพจิตเดิมของแต่ละคนต่างกัน อีกทั้งจิตของเขาเหล่านั้นยังมีความหลงมาบังตา ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้และเก็บกักตุนสิ่งของต่าง ๆ ไว้

นอกจากนั้นท่านยังสอนให้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความสันโดษนี้ให้ถูกต้อง มิใช่ใส่จีวรขาด ๆ แล้วไม่ยอมปะ กลดขาดก็ไม่ยอมชุน กุฏิรกรุงรังไม่ยอมกวาด อย่างนี้ท่านไม่เรียกว่าเป็นความสันโดษ หากแต่เป็นความมักง่าย ความสันโดษนั้นต้องอยู่ในอารมณ์จิต ให้จิตอยู่กับปัจจุบัน มีสติอยู่กับปัจจุบันเสมอ ซึ่งจะเป็นเครื่องแก้ความอยาก ความมักใหญ่ใฝ่สูง และทำให้เกิดการสำรวมอินทรีย์ ระวังทางตา ทางหู ได้ดียิ่งขึ้น

ฉันเพื่อธรรมวินัย

ว่ากันโดยหลักแล้ว ระเบียบวินัยก็ดี ความสันโดษก็ดี น่าจะสร้างความสามัคคีกลมเกลียวระหว่างหมู่พระลูกวัดได้ แต่ตราบใดอวิชชายังครองใจ ความดีที่มีอยู่ก็อาจเกิดอาการไม่เที่ยง เป็นอนิจจลักษณะได้ ซึ่งก็ไม่เว้นแม้แต่ในวัดป่าพงแห่งนี้

ในราวปี พ.ศ.๒๕๒๐ มีภิกษุสามเณรจำพรรษากับหลวงพ่อประมาณกว่า ๕๐ รูป การจัดอาหารของวัดแบ่งเป็นสองซีก ขวามือของหลวงพ่อเป็นอาหารเนื้อ ซ้ายมือเป็นอาหารมังสวิรัติ ที่ต้องแยกอาหารเช่นนี้ก็เนื่องจากหลวงพ่อมีโรคประจำตัวมาก และท่านก็อ้วนจนอุ้ยอ้าย หมอจึงแนะนำให้ท่านฉันอาหารมังสวิรัติ

ในระยะแรก ๆ ก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ต่อมาไม่นาน โยมเริ่มทำอาหารมังสวิรัติมากขึ้น ๆ และทำอาหารเนื้อสัตว์น้อยลง ๆ พระบางรูปสมาทานฉันมังสวิรัติสลับกับฉันอาหารเนื้อสัตว์ ยิ่งนานวันความรู้สึกแตกแยกในหมู่พระก็ยิ่งมากขึ้น ถึงกับมีคำกล่าวระบาด

ไปว่า "ฉันเนื้อเป็นยักษ์ ฉันผักเป็นวัวควาย" หลวงพ่อคงจะรับรู้ปัญหานี้นานแล้ว แต่ท่านก็ยังคงเพียงแต่สังเกตเหตุการณ์ต่าง ๆ ไปเรื่อย ๆ จวบจนใกล้จะออกพรรษา ปัญหากลับรุนแรงหนักขึ้น หลวงพ่อจึงต้องทำการอบรมหลังทำสังฆกรรมปาฏิโมกข์แล้ว เพื่อเรียกปัญญาของพระลูกศิษย์ให้คืนกลับมา โดยมีความตอนหนึ่งที่ผู้เขียนพอจะจดจำได้ดังนี้

"...การฉันอาหารก็เพื่อดำรงชีวิตไว้สำหรับการปฏิบัติธรรม จะฉันมังสวิรัติหรือฉันเนื้อก็ไม่เป็นปัญหาในการปฏิบัติ ขอให้ทุกคนคิดว่าเป็นการฉันอาหารธรรมดา ใครที่สมาทานฉันมังสวิรัติจนครบพรรษาก็ให้ทำต่อไป อย่าให้เป็นเรื่องที่ทำให้ต้องไม่สบายใจ เราเป็นลูกพ่อเดียวกัน คือต่างก็อยู่ด้วยบารมีของพระพุทธเจ้า จึงควรต้องสามัคคีกัน เช่นศาลานี้ เสาก็สามัคคีกับขื่อ กับแป กับพื้น และกับหลังคา ถ้ามีแต่เสากับพื้น กระเบื้องก็อยู่ไม่ได้ อยู่ดี ๆ กระเบื้องจะลอยเหนือพื้นไม่ได้ นี้แสดงว่าทุกคนต้องอาศัยกัน จึงควรเห็นอกเห็นใจกัน เหมือนกับต้นไม้ รากไม้ ก็อาศัยลำต้น อาศัยใบ มีแค่ส่วนใดส่วนหนึ่งก็เป็นต้นไม้ไม่ได้ เหมือนนกกระจาบ เคยหากินร่วมกัน วันหนึ่งเกิดไปติดข่ายนายพราน ต่างตัวต่างมัวโทษกัน ไม่ช่วยกันหาทางแก้ไข เลยกลายเป็นนกกระจาบทอดกรอบ

เราต้องระวังอย่าให้กิเลสทอดกรอบ ผมอยู่กับพวกท่านก็ไม่รู้สึกหนักอกหนักใจอะไร เพราะคิดว่าเกื้อกูลในส่วนที่เกื้อกูลกันได้ ดูแลกันในส่วนที่ดูแลกันได้ ตักเตือนกันในส่วนที่ตักเตือนกันได้ ท่านก็เปรียบเสมือนลูกหลานในธรรมวินัยของผม ผมก็เหมือนพ่อแม่ในธรรมวินัยของท่าน ขอให้ใช้ปัญญาไตร่ตรอง อย่าให้สาเหตุนิดเดียวก่อการแตกสามัคคีกัน เราจะต้องพิจารณาว่า เราบวชเพื่ออะไร ใช้เหตุผลธรรมะให้อยู่เหนืออารมณ์ เราฉันเจเพื่ออะไร ฉันเนื้อเพื่ออะไร ก็ให้มีสติปัญญาดู เราปฏิบัติเพื่ออะไรก็ให้มีสติปัญญาดู การเข้ามาอยู่ในธรรมวินัยนี้ จะต้องมีความรู้ตัวทั่วพร้อม จึงจะมีปัญญาระงับดับทุกข์ เรามิได้อยู่เพื่อหวังลาภสักการะ แต่อยู่เพื่อทำสมาธิ เพื่อเกิดเจโตวิมุติ

ส่วนที่ฉันเนื้อก็เช่นกัน คิดว่าเราฉันตามธรรมวินัย พิจารณาดูว่าถูกธรรมวินัยก็ใช้ได้ อย่างเช่นพระรูปหนึ่งรับบิณฑบาตปลาไหลมา แต่ท่านคิดว่าเป็นงูจึงไม่กล้าฉัน ก็ต้องทิ้งไป ถ้าถามผมว่า “ผิดไหม” ผมก็ว่า ทิ้งไปนั่นดีแล้ว ขืนฉันทั้งยังสงสัยจะเป็นอาบัติเปล่า ๆ

คราวหนึ่งขณะที่ธุดงค์ ผมได้ยินเสียงยิงนก เมื่อผมบิณฑบาตเขาประเคนนกมา ผมรับประเคนแต่ไม่ฉัน แม้มื้อนั้นไม่มีสิ่งอื่นก็ต้องอดทน อาหารทั้งหลายฉันเข้าไปก็เป็นกากอาหาร จงพิจารณา

ว่าอาหารก็เป็นอาหาร ซึ่งเราจำเป็นต้องฉัน เมื่อครั้งผมไปประเทศอังกฤษ โยมคนหนึ่งกินแต่ผลไม้มาสองสามปีแล้ว แกบอกว่าจะลองดูว่าเป็นอย่างไร ก็เห็นหน้าตาผ่องใสดี การฉันที่ถูกควรเป็นโภชเนมัตตัญญุตา กะพอว่าอีกห้าคำจะอิ่มต้องหยุด เผื่อน้ำที่จะดื่มในภายหลัง ไม่ใช่ว่าคิดอดอาหาร แต่พอถึงคราวฉัน ว่าเสียล้นอัตรา จากนั้นก็ยังไม่พิจารณา คิดแต่ลังเลสงสัย นั่งภาวนาก็ไม่ดี ครั้งแรกบวชเป็นมหานิกาย ปฏิบัติไปเปลี่ยนเป็นธรรมยุติ ปฏิบัติไปก็ยังไม่รู้ธรรมอีก ที่สุดก็สึกไปเป็นปะขาว นี่แหละผลของการฉันไม่เป็น บวชจนตายก็ยังไม่เกิดปัญญาธรรม

พระพุทธเจ้าท่านกล่าวว่า ธรรมใดไหลมาแต่เหตุ เกิดอะไรให้พิจารณาเหตุ อย่าใช้อารมณ์ อย่าแบ่งพรรคแบ่งพวก วัดป่าพงนี้ไม่มีสายไหน มาแล้วต้องปฏิบัติกันไป เดินจงกรมกันไป เดินนั่งอย่างมีสติ รู้อยู่กับพุทธะ เจ็บไข้ก็ให้รู้ แก้ไขกันไป ความเจ็บไข้แสดงถึงร่างกายไม่สามัคคีกัน ก็เป็นธรรมดา เรื่องธาตุขันธ์ร่างกายเป็นเรื่องข้างนอก ซึ่งก็พิจารณาแก้ไขไป ที่มาฉันเจก็เพราะหมอบอกว่า ผมอ้วนเกินไปจึงต้องแก้ไข เพื่อขันธ์จะได้อยู่ทำประโยชน์แก่พุทธศาสนาต่อไป

ดังนั้นเราทุกองค์ควรระลึกรู้ว่าเราอยู่เพื่อธรรมะ เพื่อศาสนา และเราสามัคคีกัน เพื่อธรรมะ ขึ้นชื่อว่าน้ำนั้น มันไหลจากไหน สายไหน ก็รวมลงแม่น้ำ ไหลสู่ทะเลหมด ธรรมวินัยนี้ก็เช่นกัน ไม่มีพรรคมีพวก แต่เป็นธรรมวินัยเพื่อไหลไปสู่ความดับทุกข์ พุทธ-ศาสนาจึงไม่มีชาติ ไม่มีโคตร แบ่งเป็นพระไทย พระฝรั่ง นั่นมันเปลือกนอก อย่าจับเอาเปลือกนอกมาเป็นปัญหา ให้เราฉันเนื้อแท้แห่งธรรม และอย่าไม่สบายใจในเรื่องไม่เป็นเรื่อง ให้ระวังใจทำแต่ภาวนาไป พิจารณาไป จะเหยียด นั่ง ยืน นอน ให้รู้อยู่แต่พุทโธ จะนุ่งห่มสบงจีวร ให้มีสติรู้อยู่กับพุทโธ อยู่กับปัจจุบัน เท่านั้นพอแล้ว...”

อุเบกขาของหลวงพ่อ

เท่าที่ผู้เขียนได้ใกล้ชิดกับหลวงพ่อมาสี่ห้าปี ปฏิปทาของหลวงพ่อที่เห็นเป็นประจำก็คือ ความวางเฉย ไม่ว่าญาติโยมจะมากราบนมัสการมากมายสักเท่าไร ท่านก็เฉย หลวงพ่อไม่เคยมองของถวาย ไม่เคยทักญาติโยมก่อน จนบางคนคิดไปว่าหลวงพ่อถือตัว ปกติท่านจะรอให้ญาติโยมกราบก่อน แล้วท่านจึงทักทาย ท่านมักปรารภให้ศิษย์ฟังเสมอว่า ความสำรวมในสมณเพศเป็นสิ่งจำเป็น ไม่ควรทักทายแสดงความสนิทสนมด้วย ท่านยังเคยเล่าตัวอย่างที่พระอาจารย์มั่นกล่าวตำหนิพระรูปหนึ่งที่เดินธุดงค์พลัดหลงกับท่าน แล้วเที่ยวไปถามชาวบ้าน เพื่อค้นหาว่าท่านอาจารย์มั่นอยู่ที่ไหน เมื่อพระรูปนี้นำเรื่องการค้นหาของตนไปเล่าให้ท่านอาจารย์มั่นฟัง จึงถูกติเตียนว่าไม่สมควรไปถามญาติโยมให้เป็นการเอิกเกริกเช่นนั้น

ปฏิปทาของหลวงพ่อเกี่ยวกับการปฏิสันถารญาติโยมก็ไม่แน่นอน บางครั้งญาติโยมนั่งคอยอยู่นานกว่าท่านจะทักด้วย บางครั้งถามคำตอบคำ บางครั้งท่านสาธยายธรรมจนอิ่มอกอิ่มใจไปตามกัน ญาติโยมที่มานมัสการหลวงพ่อก็มีมากมาย ทั้งคนไทย คนฝรั่ง เข้ามาเพราะมีทุกข์ เข้ามาเพราะแสวงหาธรรม และเข้ามาด้วยวัตถุประสงค์สารพัดสารพัน

วันหนึ่ง มีนักบวช ๓ รูป ท่าทางไม่ใช่คนไทย แต่งกายคล้ายซามูไร บอกลักษณะว่าน่าจะเป็นพระเซ็น พระผู้ต้อนรับได้ปฏิสันถารกับอาคันตุกะทั้งสามจนทราบว่าเขาต้องการถามธรรมะหลวงพ่อ จึงได้เชิญเขาเข้าไปพบหลวงพ่อ พร้อมกับนิมนต์พระฝรั่งรูปหนึ่งมาเป็นล่าม เมื่อเริ่มต้นปฏิสันถารก็ได้ความว่า เขาได้ท่องเที่ยวถามธรรมะจากพระเถระที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันในขณะนั้นหลายรูปหลายองค์ด้วยกันมาแล้ว

เมื่อนักบวชทั้ง ๓ ได้กราบคารวะและขออนุญาตถามปัญหาแก่หลวงพ่อ ท่านก็อนุญาตให้ถามได้ ไม่ต้องเกรงใจ ให้ถือว่าเราต่างเป็นชาวพุทธด้วยกัน มีพระพุทธเจ้าเป็นพ่อ มีพระธรรมเป็นแม่ อย่าถือว่ามหายานหรือเถรวาท ให้ถือว่าเป็นลูกพ่อแม่เดียวกัน เมื่อพระอาคันตุกะทราบคำอนุญาตแล้ว ก็เริ่มต้นตั้งคำถามว่า

"ปฏิบัติไปทำไม ปฏิบัติเพื่ออะไร ทำไมจึงต้องปฏิบัติ ปฏิบัติแล้วจะได้อะไร"

หลวงพ่อตอบทันที "กินข้าวไปทำไม กินข้าวเพื่ออะไร ทำไมจึงต้องกินข้าว กินข้าวแล้วจะได้อะไร"

ปรากฏว่าพระอาคันตุกะเกิดความซึ้งใจในทันที และบอกว่าได้พยายามหาคำตอบสั้น ๆ เช่นนี้มานานแล้ว ส่วนมากคำตอบที่ได้มักยาว หลวงพ่อฟังแล้วท่านก็เฉย ๆ ไม่ตอบ เพียงกล่าวต่อไปว่า "มีปัญหาอีกไหม" เขาจึงถามต่อไปว่า "คนไม่รู้คือใคร"

หลวงพ่อ "คนไม่รู้ คือ คนหลง"

พระอาคันตุกะ "คนหลง คือ ใคร"

หลวงพ่อ "คนหลง คือ คนไม่รู้"

พระอาคันตุกะถึงกับน้ำตาคลอ เพราะได้คำตอบที่กินใจมาก พระอาคันตุกะหมดความสงสัย เมื่อเห็นพระอาคันตุกะเลิกถามท่านก็ปฏิสันถารต่ออีกเล็กน้อยว่า

"ท่านเองท่านชอบการปฏิบัติแบบเซ็น แม้พระไทยบางองค์ก็ไปปฏิบัติที่อินเดีย ลังกา เกาหลี ไม่ว่าปฏิบัติที่ไหน ก็ถือว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระธรรมเป็นนามธรรมอันเดียวกัน พระทุกชาติมีกิเลสเหมือนกัน จึงต้องละกิเลสตัวเดียวกัน ธรรมะจึงเป็น เอโก ธัมโม ขออย่าให้เราติดใจสงสัยเกี่ยวกับรูปแบบ คัมภีร์ อาจารย์ เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นเปลือกนอก ที่ไหน ๆ ก็มีคนแก่ คนเจ็บ คนตาย"

นักบวชทั้ง ๓ ได้เยี่ยมชมวัดป่าพงแล้วก็ลากลับไป ซึ่งคำถามทำนองเดียวกันนี้ ท่านมักถูกถามบ่อย ๆ ไม่ว่าจะไปที่ไหน เมื่อกลับมาถึงวัดแล้ว หลวงพ่อก็จะนำมาเล่าให้ลูกศิษย์ลูกหาฟัง

หลังจากกลับจากประเทศอังกฤษ ท่านเล่าว่ามีโยมชาวอังกฤษพูดว่า เคยเดินทางมาเมืองไทย เห็นแต่พระอยู่ในเมืองทั้งนั้น เพิ่งจะทราบนี่แหละว่าท่านมาจากป่า เขาสงสัยว่า *ทำไมจึงต้องอยู่ป่า กินอย่างไร อยู่อย่างไรกัน* หลวงพ่อก็ตอบไปว่า "ปลาก็สงสัยว่านกมันอยู่อย่างไร ออกไข่อย่างไร นกมันก็สงสัยว่าปลาอยู่อย่างไร ออกไข่อย่างไร ถ้าหากนกจะหายสงสัยปัญหาของปลา นกก็ต้องเป็นปลา ถ้าปลาจะหายสงสัยปัญหาของนก ปลาก็ต้องเป็นนก"

ชาวอังกฤษอีกคนหนึ่ง เชี่ยวชาญการนั่งสมาธิ ปฏิบัติมา ๓-๔ ปีแล้ว และบอกว่าเคยมาเที่ยวเมืองไทย ได้ยินแต่ข่าวตีชิงวิ่งราว ฟันแทง ฆ่ากันไม่เว้นแต่ละวัน เขาสงสัยว่าศีลธรรมคงเสื่อมเสียแล้ว หลวงพ่อแก้สงสัยให้ว่า *"ศีลธรรมไม่เสื่อม คนต่างหากเสื่อมจากศีลธรรม และศีลธรรมกับการปฏิบัติก็เป็นคนละเรื่องกัน"*

คราวหนึ่ง หลังจากแสดงธรรมจบแล้ว ฝรั่งชาวอังกฤษถามว่า "ตายแล้วไปไหน" เผอิญตรงหน้าท่านมีเทียนจุดอยู่เล่มหนึ่ง ท่านก็โบกมือพัดเทียนดับ แล้วถามเขากลับว่า "เทียนดับแล้วไปไหน" ฝรั่งคนนั้นนั่งเงียบ ไม่พูดต่อ

และในคราวเดียวกันนั่นเอง ฝรั่งอีกคนหนึ่ง ศึกษาปรัชญามาอย่างกว้างขวางนั่งซักหลวงพ่ออยู่นานจนเขาพอใจ ท่านก็เลยแถมท้ายไปว่า "ศาสตร์ต่าง ๆ น่ะเรียนไม่จบหรอก ยกเว้นพุทธศาสตร์เท่านั้นที่เรียนจบได้" ฝรั่งคนนั้นก็ไม่เชื่อ เขาว่า ไม่ว่าหลวงพ่อจะตั้งคำถามอะไร เขาสามารถตอบต่อไปเรื่อย ๆ จนพอใจได้ หลวงพ่อจึงเริ่มถามทันที "น้ำมาจากอะไร"

ฝรั่ง "จากไฮโดรเจนรวมออกซิเจน"

หลวงพ่อ "ไฮโดรเจนและออกซิเจนมาจากไหน"

ฝรั่ง "มาจากการรวมตัวของอนุภาคในสภาวะหนึ่ง"

หลวงพ่อถามต่อไปอีก จนในที่สุดฝรั่งจนแต้ม ตอบไม่ได้ ท่านจึงสรุปว่า "ศาสตร์ต่าง ๆ เป็นเรื่องข้างนอก แต่พุทธศาสตร์เป็นเรื่องข้างใน เป็นเรื่องของจิต ถ้าเรียนรู้จิตได้ ก็จบได้ ดังนั้นขอให้มาปฏิบัติเพื่อเรียนรู้จิตของตนกันเถิด"

เรื่องการสงสัยรูปแบบภายนอกนี้ ญาติโยมไม่ว่าไทยว่าฝรั่งสงสัยกันมาก ปัญหาที่โยมถามท่านเป็นประจำ เมื่อเข้ามาเห็นพระ-ฝรั่งเดินไปเดินมาอยู่ในวัดป่าพงก็คือ *หลวงพ่อสอนพระฝรั่งอย่างไร พระฝรั่งจะอยู่รวมกับพระไทยอย่างไร* เพราะความเป็นอยู่คุ้นเคยมาต่างกัน จนบางครั้งหลวงพ่อก็คลายสงสัยเขาโดยการถามเขาว่า "บ้านโยมเลี้ยงหมา แมว ไหม " เขาตอบว่า "เลี้ยงอยู่ครับ" ท่านกล่าวว่า "*โยมเลี้ยงหมาต้องพูดภาษาหมาไหมล่ะ พระฝรั่งก็*

เช่นกัน มิได้แตกต่างจากพระไทยเลย ท่านมาบวชเพื่อแสวงหาหนทางดับทุกข์เหมือนกัน ใหม่ ๆ ก็อาจมีความรู้สึกว่า ภาษาเป็นอุปสรรคกั้น อยู่ไป ๆ ก็สบาย เช่น พระฝรั่งมาใหม่ ๆ ฉันอาหารก็ไม่ลง อยู่ไป ๆ บางองค์ฉันปลาร้าเก่งกว่าพระไทยอีก”

บางทีก็มีผู้ร้อนวิชามาถามปัญหาหลวงพ่อ ดั้นด้นมาจากกรุงเทพฯ มาถึงวัดป่าพง กางตำราพระอภิธรรมถามท่านว่า “เจตสิกในพระอภิธรรมมีตั้งหลายสิบดวง โลภะ โทสะ โมหะ ต่างตัวต่างก็มีเจตสิกย่อยไปอีก การปฏิบัติของท่านใช้เจตสิกตัวไหนบ้าง” หลวงพ่อตอบว่า “*การปฏิบัติใช้ดวงเดียว คือ ดวงใจ ตามให้รู้ ดูให้ทัน ว่ามันเกิดโลภขึ้นมาแล้วนะ โทสะมันเกิดมาแล้วนะ ของเหล่านี้เวลามันเกิด นับดวงไม่ทันหรอก* ส่วนเรื่องของการแจกแจงนั้นไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติ นั่นเป็นเพียงแสดงสติปัญญาของท่านผู้รู้ เสมือนดังเรากินเข้าว เวลาหิวเรากินมันเพื่ออิ่ม ไม่นับเม็ดข้าวหรอก แต่ผู้นับเม็ดข้าวคือนักวิทยาศาสตร์ เพื่อเรียนรู้บางอย่าง เรื่องเช่นนี้เราต้องแก้ที่ต้นเหตุ ว่าอารมณ์กิเลสมันเกิดจากอะไร มันเกิดจากตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง ไม่ใช่ปฏิบัติจนมีความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด หรือความรู้ท่วมตัว เอาหัวไม่รอด อีกอย่างหนึ่ง ความทุกข์เวลามันเกิด เหมือนคนตกต้นไม้ มันไม่มีเวลานับหรอกว่าที่ตกลงมากี่เมตรแล้ว มันรู้อีกทีก็เจ็บเลย ต้องไปหาหมอ เราคงไม่โง่พอที่จะไปวัดความสูงของต้นไม้ ความเร็วที่เราตกลงมาจากต้นไม้ ซึ่งนั้นก็คือปฏิจจสมุปบาทนั่นเอง แล้วจึงยอมให้หมอรักษาได้”

หลวงพ่อตอบเช่นนี้ ดูเขางุนงง ลดความผยองลงไปมาก หลวงพ่อกล่าวต่อไปว่า “โยมรู้ปริยัตินี่ก็ดีแล้ว แต่ขอให้ปฏิบัติบ้าง ปริยัติทำให้เพียงรู้ แต่ปฏิบัติทำให้ละได้ ปริยัตินั้นยิ่งยัดยิ่งเพิ่มทุกข์ ปฏิบัติก็เพื่อสลัดให้หลุดออกจากความทุกข์ การภาวนาก็เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติ เราภาวนาเพื่อให้รู้จักกิเลสของตนเอง ให้รู้ว่ากิเลสตัวไหนมันเกิด จะได้ละตัวนั้น เช่น ถ้ามานะมันเกิด ก็ละมานะเสียก่อน เอาสัมมาทิฏฐิแก้มิจฉาทิฏฐิ อาตมาขออนุโมทนาที่โยมอุตส่าห์มาถามปัญหาพระป่า พระป่าก็เหมือนไก่ป่า ไม่เหมือนไก่บ้าน ไก่บ้านนั้นถึงเวลาเขาก็เอาข้าวมาให้กิน ได้เวลาเขาก็เอาไปเชือด ไก่ป่านั้นมันหากินด้วยตนเอง เวลามีภัยมันก็หนีภัยเอง จะให้ไก่ป่าเป็นไก่บ้านไม่ได้ เช่น เราได้ยินเสียงไก่ป่าร้อง ลองไปหาเถิด หาไม่พบหรอก เพราะมันฉลาดว่องไว แต่ไก่บ้านนั้นถ้าได้ยินเสียงร้องแล้วง่าย หาไม่ยาก จับไม่ยาก พระป่านั้นอยู่ป่า ฉันวันละหนฉันในบาตร มีชีวิตที่เรียบง่าย กินง่าย นอนง่าย แต่ไม่มักง่าย อยู่เย็นเป็นอิสระจากเครื่องข้อง”

ได้ทราบต่อมาว่าชายผู้นั้นเป็นอนุศาสนาจารย์คนหนึ่ง พอใจในคำตอบของหลวงพ่อมาก ได้แวะเวียนมานมัสการหลวงพ่ออีกหลายครั้ง

พวกเราเคยสงสัยว่า ทำไมหลวงพ่อตอบได้หลายปัญหา เช่น ครั้งหนึ่งท่านได้รับนิมนต์ให้ฉันภัตตาหารในพระบรมมหาราชวัง เนื่องในพิธีวันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งหลวงพ่อกลับมาเล่าให้ฟังว่า มีพระ ๙ รูป เป็นพระป่า ๓ รูป หลังจากที่สมเด็จพระญาณสังวรถวายเทศน์แล้ว สมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถได้ถวายจตุปัจจัยองค์ละสองหมื่นห้าพันบาท ส่วนองค์เทศน์ถวายห้าหมื่นบาท ภายหลังเทศน์จบแล้ว พระ-บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนิมนต์พระป่าเพื่อซักถามปัญหาส่วนพระองค์ ปีนั้นเป็นปีที่บ้านเมืองกำลังระส่ำระสาย นักศึกษากำลังมีเรื่องกับรัฐบาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสถามพระป่าทั้งสามรูป ถึงปัญหาของบ้านเมือง และทรงถามความเห็นว่าท่านควรจะวางพระองค์อย่างไรในสถานการณ์เช่นนี้ พระอีกสองรูปให้วางอุเบกขา แต่ไม่ได้อธิบายอะไรต่อ ครั้นมาถึงหลวงพ่อ ท่านก็ตอบว่า “การวางเฉยนั้นต้องมีปัญญาเข้าประกอบด้วย การวางเฉยอย่างมีปัญญาจะต้องศึกษาว่าเหตุการณ์เป็นอย่างไร ควรใช้สติปัญญาพิจารณาถึงการควรการไม่ควร” ท่านเล่าว่าพอตอบเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแย้มพระสรวล

การเล่าเรื่องต่าง ๆ นี้ หลวงพ่อไม่เคยปิดบัง พบเห็นอะไรมาก็นำมาเล่าให้ลูกศิษย์ฟัง ปกครองเหมือนพ่อกับลูก ดังนั้นเมื่อลูกศิษย์ถามว่า *ท่านใช้หลักใดตอบปัญหา* ท่านก็บอกว่า *ปัญหาก็คือปัญหา การตอบก็ไม่ได้ตั้งจิตว่า ต้องการเอาแพ้หรือเอาชนะ แต่ก็ใช้จิตหยั่งสภาวะดู แล้วใช้ปัญญาตอบไปโดยธรรม ให้ตั้งพรหมวิหารธรรมไว้ในใจอยู่เสมอ และสอดแทรกธรรมแห่งการปฏิบัติลงไป เท่าที่จะเป็นไปได้*

ความกตัญญู

บัณฑิตกล่าวว่า สัจจะหนึ่ง กตัญญูหนึ่ง อุเบกขาหนึ่ง สามปัจจัยนี้เป็นยอดของคุณธรรม ที่ทำให้เกิดบารมีในการปกครองตนและปกครองคน

แม้ว่ากตัญญูจะเป็นคุณธรรมที่หยั่งรากลึกลงในวิญญาณไทย แต่กตัญญูก็อาจเป็นเพียงธรรมที่ประดับอยู่ในดวงใจ ทุกคนรู้ ทุกคนรับในความสำคัญ เมื่อธรรมยังไม่ถึงใจเป็นไปได้ที่จะหลงลืม ผู้ปฏิบัติที่สมควรแก่การ ได้ชื่อว่า เป็นผู้มีกตัญญูประดับบารมีธรรม

ความกตัญญูจะแสดงออกอย่างไร ลึกซึ้งแค่ไหน ขึ้นกับปัญญาธรรมเฉพาะตน บางคนคิดว่า แค่ส่งปัจจัยให้พ่อแม่ได้ใช้สอยก็เป็นการกตัญญูแล้ว บางคนคิดว่า การสร้างเกียรติยศ ชื่อเสียงสู่วงศ์ตระ-กูลก็เป็นการกตัญญู แต่ยอดของความกตัญญูที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญก็คือ การนำแสงธรรมเข้าสู่ดวงใจของบุพการี ซึ่งจะเห็นได้จากเรื่องราวในสมัยพุทธกาลที่ว่า

ครั้งหนึ่งพราหมณ์ชรามีนามว่า ราธะ มาขอบรรพชากับพระพุทธองค์ ซึ่งตามวินัยที่ทรงบัญญัติไว้นั้น จะต้องมีผู้รับรองจึงจะอุปสมบทได้ เพราะผู้ที่ชราแล้วนั้น มักจะว่ายาก สอนยาก และมักก่อปัญหาในภายหลังการอุปสมบท

ต่อหน้าที่ประชุมสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงขอให้มีผู้รับรองพราหมณ์ผู้นี้ พระสารีบุตรผู้เป็นอัครสาวกเบื้องขวา มีปัญญามาก ได้กราบทูลว่า "ข้าพระพุทธเจ้าจำได้ว่า พราหมณ์ผู้นี้ได้ใส่บาตรข้าพระพุทธเจ้าครั้งหนึ่ง"

การกล่าวรับรองของพระสารีบุตรเช่นนี้เป็นการรับรองอย่างใช้ปัญญา ที่เห็นศรัทธาปะสาทะของพราหมณ์ชราซึ่งสมควรแก่การอุปสมบท การรับรองของพระสารีบุตรครั้งนั้นทำให้พระพุทธองค์ทรงกล่าวสรรเสริญว่า พระสารีบุตรเป็นยอดของความกตัญญู ซึ่งหลังจากที่บรรพชาแล้ว ภิกษุราธะก็มิได้ก่อปัญหาให้เป็นที่เดือดร้อนแก่หมู่คณะ กลับเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย

นอกจากนี้ ก่อนที่พระสารีบุตรจะเข้านิพพานก็ยังกราบทูลลาพระพุทธองค์ ขอปลีกไปโปรดโยมมารดาซึ่งทำอย่างไร ๆ ก็ยังไม่เลื่อมใสพระพุทธศาสนา จนกระทั่งโยมมารดาได้ดวงตาเห็นธรรมบรรลุเป็นพระโสดาบันนั่นเทียว

จะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ทรงยกย่องความกตัญญูนี้ไว้สูงมาก แม้พระองค์เองก็เคยเสด็จไปโปรดพระราชมารดาที่อยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิตถึงหนึ่งพรรษา ภายหลังจากที่ตรัสรู้แล้ว แม้ในธรรมวินัยก็ยังได้บัญญัติไว้ว่า พระสงฆ์สามารถนำอาหารบิณฑบาตไปให้โยมบิดามารดาก่อนฉันได้ โดยไม่นับเป็นอาบัติ

*ปฏิปทาที่เด่นชัดอย่างหนึ่งของหลวงพ่อก็คือ ความกตัญญู*นี่เอง ภายหลังจากการธุดงค์หลายปี จนกระทั่งได้มาสร้างวัดป่าพงแล้ว หลวงพ่อก็ไปรับโยมแม่มาบวชเป็นชีอยู่ที่วัดป่าพง ทุกเช้าหลังจากบิณฑบาตแล้ว หลวงพ่อจะเดินเข้าไปในเขตของแม่ชีเอาอาหารที่บิณฑบาตได้แบ่งไปให้โยมแม่ก่อน ทำอย่างนี้จนกระทั่งโยมแม่ทิ้งขันธ์ไปเมื่ออายุ ๘๐ กว่า ท่านเล่าว่า การที่โยมแม่ของท่านอายุยืนก็เพราะอานิสงส์จากการอาบน้ำตอนเช้าทุกวัน ไม่ว่าอากาศจะหนาวจะร้อนอย่างไร ก็จะขึ้นมาอาบน้ำ ท่านกล่าวว่า การอาบน้ำเช้าเป็นอายุวัฒนะอย่างหนึ่ง และนอกจากนี้ท่านยังทำศพโยมแม่อย่างสมเกียรติ มีลูกวัด ญาติโยมมาช่วยงานกันมากมาย

เรื่องมีอยู่ว่า พระอุปัชฌาย์ที่บวชให้ท่านนั้นไม่ใช่พระป่า และพระคู่สวดก็เช่นกัน ทั้งสององค์อยู่คนละวัด หลวงพ่อได้ไปทำวัตรกับพระอุปัชฌาย์ทุกปี และได้นิมนต์ท่านให้มาจำพรรษาที่วัดป่าพง โดยจะยกเว้นข้อวัตรให้เป็นพิเศษ แต่พระอุปัชฌาย์ของท่านก็ยังไม่กล้ามา เพราะเกรงข้อวัตรของวัดป่าพงอย่างหนึ่ง และเพราะความชราอีกอย่างหนึ่ง ดังนั้นหลวงพ่อจึงส่งพระลูกวัดออกไปอุปัฏฐากพระอุปัชฌาย์ของท่าน

การที่มีสาขาของวัดป่าพงมากนั้นทำให้เกิดประเพณีขึ้นมาอย่างหนึ่งคือ พระภิกษุตามสาขาต่าง ๆ จะนัดมาประชุมปรึกษาหารือกัน และเล่าสารทุกข์รวมทั้งปัญหาข้อวัตรปฏิบัติของแต่ละสาขาให้กันฟัง ในปีแรก ๆ ที่เข้ามารวมกัน ควันบุหรี่ฟุ้งไปหมด หลวงพ่อจึงขอบิณฑบาตในท่ามกลางที่ประชุม ภิกษุสงฆ์ทั้งหมดก็ใส่บาตรท่านโดยดุษฎี ตั้งแต่นั้นมาจึงเป็นข้อวัตรอย่างหนึ่งว่า จะไม่มีการสูบบุหรี่ พอเริ่มวัตรงดสูบบุหรี่ได้ครั้งหนึ่ง วัตรอื่น ๆ ก็ตามมา ตามแต่จะเห็นสมควร ซึ่งหลังจากเป็นมติคณะสงฆ์แล้ว หลวงพ่อก็รับไปปฏิบัติด้วยทุกครั้ง

ครั้งหนึ่งในที่ประชุมประจำปี พระลูกศิษย์ของหลวงพ่อองค์หนึ่งอาวุโสค่อนข้างสูง ยกเอาเรื่องพระอลัชชีขึ้นมาเป็นเรื่องเพิ่มพิจารณา ขอให้ถือเป็นข้อวัตรว่า พระจากวัดป่าพงจะไม่ทำสังฆกรรมร่วมกับพระที่หย่อนทางธรรมวินัย ถ้าไปยุ่งเกี่ยวต้องโทษปรับอาบัติ หลวงพ่อได้ฟังก็กล่าวขึ้นมาว่า "ผมมีพ่อเป็นขี้เมา" ท่านพูดสำเนียงเศร้า "พวกท่านจะให้ผมฆ่าพ่อหรือไร" หลวงพ่อพูดแค่นี้ พระหลายองค์นั่งทำตาปริบ ๆ แสดงว่าหลวงพ่อเข้าใจว่า คณะสงฆ์กำลังจะตั้งข้อวัตรอะไรขึ้น และท่านก็รู้ว่าข้อวัตรนั้นท่านปฏิบัติไม่ได้ ท่านกล่าวสืบต่อไปว่า "พวกท่านโชคดีที่มีพ่อไม่ใช่ขี้เมา ออกมาปฏิบัติก็เจออาจารย์ดี ส่วนผมนอกจากจะมีพ่อขี้เมาแล้ว ก็ยังต้องดั้นด้นปฏิบัติเอาเอง จนพอรู้ทางแล้วจึงได้มีโอกาสพบครูบาอาจารย์ พอได้แนวทางของสัมมาทิฏฐิมาบ้าง ไม่ใช่ว่าผมไม่อยากจะมีครูบาอาจารย์ดีอย่างพวกท่าน แต่ว่าผมไม่มีทางเลือก" พอท่านกล่าวถึงตรงนี้ หลายองค์น้ำตาคลอ แม้นใครได้เข้าอยู่ในสถานการณ์ในวันนั้นก็จะรู้สึกสะเทือนใจเช่นกัน หลังจากนั้นจึงไม่มีใครยกเรื่องนี้มาพูดถึงอีกเลย

นอกจากพระอุปัชฌาย์ที่พระลูกวัดต้องเปลี่ยนเวรกันไปอุปัฏฐากอย่างไม่ค่อยเต็มใจแล้ว แม้ครูกรรมฐานของหลวงพ่อคือ หลวงปู่กินรีก็เช่นกัน ท่านก็ได้ให้ความเอาใจใส่ส่งพระลูกวัดไปอุปัฏฐากเป็นประจำ ก่อนไปหลวงพ่อก็ขอให้พระอุปัฏฐากนั้นทำใจ เพราะการอุปัฏฐากคนชราที่อายุจวน ๙๐ ปีนั้น บางทีก็ต้องอดทน แต่ขอให้พระทุกรูปทราบอยู่อย่างหนึ่งว่า หลวงปู่กินรีท่านใจสบายแล้ว น่าจะดีใจว่าการอุปัฏฐากท่านจะมีอานิสงส์สูงมาก

ท่านเคยเล่าถึงการธุดงค์ของหลวงปู่กินรีเมื่อครั้งยังอายุไม่มากว่า ท่านเคยธุดงค์ไปอยู่ประเทศพม่าหลายปี จากพม่าเดินต่อไปประเทศอินเดีย พูดภาษาพม่าได้ หลวงปู่กินรีเป็นลูกศิษย์รุ่นแรกของท่านอาจารย์เสาร์ แต่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายอย่างท่านอาจารย์มั่น เพราะท่านชอบอยู่เงียบ ๆ สร้างวัดอยู่ ณ วัดป่าศิลาเลข ปฏิปทาของหลวงปู่กินรีก็คือ ฉันมื้อเดียว ฉันในบาตร ไม่ยึดมั่นถือมั่นสิ่งใด มีเรื่องเล่าว่า วันหนึ่งแม่ชีที่ท่านอุปถัมภ์ไว้เกิดเพี้ยนถึงขนาดออกมายืนด่าหลวงปู่ที่หน้ากุฏิ หลวงปู่ก็นั่งฟังเฉย จนพระอุปัฏฐากทนไม่ไหวจะเข้าไปจัดการ หลวงปู่กินรีห้ามไว้ว่า “อย่าไปแย่งบาปกับเขาเลย จงฟังเฉย ๆ เถิด” ท่านเป็นคนพูดน้อยและความที่ท่านชรามาก บางครั้งก็มีเรื่องขัน ๆ บ้าง เช่น

มีอยู่คราวหนึ่ง มีกลุ่มทหารมาขอน้ำมนต์จากท่าน โดยเตรียมถังล่ายสก๊อตใส่น้ำฝนมาด้วย ขอให้ท่านเปลี่ยนเป็นน้ำมนต์ ด้วยความเมตตาท่านก็อุตส่าห์ทำให้ ทั้ง ๆ ที่ท่านไม่เคยใส่ใจเรื่องเหล่านี้เลย ท่านว่าคาถา ๑๒ ตำนานจบ เอาเทียนหยดลงบนน้ำ แล้วเอาหญ้าคาจุ่มลงในกระป๋องน้ำมนต์ปะพรมกันถ้วนหน้า เมื่อจุ่มครั้งแรกท่านก็จุ่มลงกระป๋องน้ำมนต์ แต่เมื่อจุ่มครั้งที่สอง ท่านจุ่มลงในกระโถนน้ำลายที่วางอยู่ใกล้ตัวท่านด้วย เพราะความที่มองไม่เห็นแล้วพรมออกไป กว่าจะรู้ก็เจอกับน้ำลายเข้าไปหลายหยด พอรู้เข้าหลวงปู่ก็ปลอบใจว่า เหมือนกัน

ตอนที่หลวงปู่กินรีมรณภาพนั้น หลวงพ่อได้ฌาปนกิจศพหลวงปู่กินรีอย่างใหญ่โตสมเกียรติอย่างยิ่ง เหล่านี้เป็นกตัญญูกตเวทิตาธรรมที่สมควรบันทึก เพื่อเป็นเยี่ยงอย่างอันดีงามต่อไป

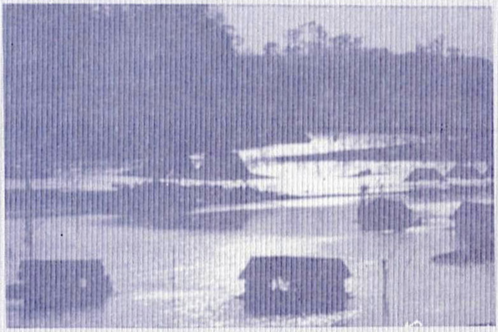

ความรักสากล

คืนวันหนึ่งหลังทำวัตรสวดมนต์ฟังโอวาทเรียบร้อยแล้ว มีพระ-๔-๕ รูป รวมทั้งผู้เขียนติดตามไปที่กุฏิท่าน (กราบท่านเสร็จ รอจนสามเณรที่อุปัฏฐากท่านจัดที่นอน กระโถน น้ำล้างหน้า เรียบร้อยแล้ว เราก็บอกว่าจะมาขอถวายนวดท่าน ผู้เขียนเพิ่งเข้าไปจำพรรษาใหม่ ๆ หลวงพ่อก็เพียงทักทายปฏิสันถารสั้น ๆ ว่า "เป็นอย่างไรพออยู่ได้ไหม" พระที่ไปต่างก็ถวายนวดแขนขวา แขนซ้าย ขาขวา ขาซ้าย

หลวงพ่อถามพระรูปหนึ่งว่า "บวชมาแล้วกี่พรรษา"

พระ "ห้าพรรษาครับ"

หลวงพ่อ "งูเห่าตายหรือยัง"

แล้วท่านก็ปรารภธรรมต่อไปว่า "ระวังนะ อย่าให้งูเห่ามันฉก วันไหนมันแผ่แม่เบี้ยมาก ๆ ก็ให้ทำความเพียรให้มาก"

จากนั้นท่านก็พูดกึ่งเล่าเรื่องส่วนตัวกึ่งให้โอวาทดังต่อไปนี้

คนส่วนมากพูดผิดว่า มีรักที่ไหนมีทุกข์ที่นั่น ความจริงความรักนั้นมีสองอย่างคือ รักเพราะความใคร่ ปรารถนาอยากให้เขา

เอาอกเอาใจอยู่ตลอดเวลา เช่น ความรักระหว่างหนุ่มสาว มันเป็นทุกข์ เพราะอยากไม่หยุด มีไฟราคะเผาลนตลอดเวลา ผมก็เคยผ่านความทุกข์เช่นนี้มาแล้ว จึงเข้าใจดี

เมื่อตอนผมอายุ ๑๘ ผมชอบผู้หญิงคนหนึ่ง เขาก็คงชอบผมเช่นกัน ชอบกันไปก็ชอบกันมาตามแบบฉบับชาวบ้าน ผมหลงรักเขาจนติดลึก ภาษาชาวบ้านก็ว่า จะเอาเป็นเมียนั่นแหละ ผมฝันว่าจะมีเขามาอยู่ข้างเคียง ช่วยกันทำไร่ทำนา หากินกันไปตามประสาโลก อยู่มาวันหนึ่งผมกลับจากนา สวนทางกับเพื่อนคนหนึ่ง เขาบอกผมว่า "ชา..อีนางเราเอาแล้วนะ" คือไปขอจากพ่อแม่ของเขาแล้วนะ ผมฟังตัวชาไปหมด ซึมไปหลายชั่วโมง นึกถึงคำหมอดูว่าผมจะไม่มีเมีย แต่มีลูกเยอะแยะ ตอนนั้นผมก็สงสัย เป็นไปได้อย่างไร

เมื่อผิดหวังในความรัก ผมก็เลยมาบวชเณร และบวชพระนานถึง ๗ พรรษา ก็ยังเห็นเขาสวยเหมือนเดิม ยังคิดว่าถ้าผัวมันตาย ผมก็จะขอแต่งงานกับเขา แน่ะ! ความรักมันฝังลึกขนาดนี้ และเมื่อออกธุดงค์ไปหลาย ๆ พรรษา ไปถึงภูลังกา เย็นวันหนึ่งครึ้มฟ้าครึ้มฝน นั่งภาวนาอยู่ในกระต๊อบแห่งหนึ่ง จิตมันเกิดพลิกทันทีมันเห็นความไร้สาระในสกลร่างกาย ความเป็นอสุภะ เป็นธาตุสี่ เมื่อจิตน้อมเห็นเช่นนี้ผมก็ออกธุดงค์เปิดเปิงไป ไม่กลับบ้านถึงสิบปีจนแม่คิดว่าผมตายแล้ว ทำบุญให้ผมแล้วด้วย เมื่อผมกลับมาวัดป่าพงนี้ก็ยังกลัวจิตเจ้าของ ยังไม่กล้าไปบิณฑบาตแถวบ้านเขา ส่ง

แต่พระลูกวัดไปก่อน จนแน่ใจว่าหมดอาลัยอาวรณ์จริง ๆ จึงไป เพราะอะไร เพราะเกรงว่า เขายังอาลัยอาวรณ์ผม เสียดายผม เพราะตอนนั้นผมชักเป็นที่รู้จักของใครต่อใคร

ความรักที่มีความใคร่นั้น มันเป็นเหมือนรสอร่อยของเหยื่อล่อติดคันเบ็ดไว้นิดเดียว แต่หนุ่ม ๆ ก็ยังว่ามันดี ทุกข์ทั้งวัน มันนิดเดียว แต่งงานแล้วต้องไปเป็นขี้ข้า ทำคนเดียว กินหลายคน"

ผู้เขียนเองก็สงสัยว่า ทำไมท่านให้โอวาทเรื่องนี้นาน เมื่อกลับออกมาแล้ว พระที่ไปด้วยกันรูปหนึ่งจึงสารภาพว่า กำลังจะไปขอลาสิกขาเพราะชอบผู้หญิง เมื่อได้ฟังธรรมจากหลวงพ่อเช่นนั้นก็เลยไม่กล้า ซึ่งทุกคนก็สงสัยว่า หลวงพ่อรู้ได้อย่างไร เพราะเรื่องนี้พระรูปนั้นไม่เคยบอกเล่าให้ใครฟังเลย เรื่องที่ท่านเทศน์ตรงกับปัญหาของพระลูกวัดนี้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอ แม้แต่กับผู้เขียนเองก็เคยประสบด้วยตนเอง ทุกคนก็สงสัยว่า ทำไมหลวงพ่อจึงรู้ตรงกับความเป็นจริงทุกครั้ง และป้องกันปัญหาที่จะเกิดกับพระลูกวัดของท่านได้ทันท่วงที ในคืนนั้นท่านให้โอวาทต่อไปว่า

"ให้กลับความรักที่มีอยู่ให้กลายเป็นความรักสากล เป็นความรักที่มีต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย รักเหมือนแม่รักลูก พ่อรักลูก แม้ผมอยู่กับพวกท่าน ผมก็รักท่านเหมือนเป็นลูกเป็นหลาน ให้ล้างความใคร่ออกจากความรักเหมือนหัวกลอย ต้องแช่เอาพิษออกจึงกินได้ ความรักก็เช่นกันต้องพิจารณา มองให้เห็นทุกข์ของมัน ค่อย ๆ ลบ

ล้างเชื้อแห่งความมัวเมาออก เพื่อให้เหลือแต่ความรักล้วน ๆ เหมือนครูบาอาจารย์รักศิษย์ ผมเคยผ่านความรักวัยหนุ่มมา ผมเห็นใจท่านความใคร่ในความรักนี้ ถ้าล้างมันไม่ออก แม้แก่แล้วมันก็ยังแสดงฤทธิ์ได้ ให้เอาโทษของความกำหนัดมาคิด มาปลงให้ได้ ถ้าแก้โดยใช้ปัญญาไม่ไหว ลดละมันไม่ได้ ก็ให้หนีไปก่อน หนีไปตั้งหลักแล้วค่อยกลับมาใหม่ เรียกว่า *ล้มแล้วต้องรู้จักลุก คลุกแล้วต้องรู้จักคลาน* ไม่ใช่ล้มแล้วนอนแอ้งแม้ง คลุกเคล้าหมกมุ่นกับกามอยู่อย่างนั้น การมีครอบครัวก็เหมือนเอาครัวมาครอบไปไหนก็ไม่ได้ ธุดงค์ก็ไม่ได้ ติดตามครูบาอาจารย์ก็ไม่ได้ ลูกก็ร้อง เมียก็บ่นพ่อตาก็ด่า แม่ยายก็ชัง ถ้วยชามกะละมังมันครอบเอาไว้หมด คิดให้ดี

โบราณกล่าวว่า ฝนจะตก ขี้จะแตก คนจะตาย ลูกจะออก พระจะสึก ห้ามไม่ได้ ผมเชื่อข้ออื่น ๆ แต่ไม่เชื่อข้อสุดท้าย ผมว่า พระจะสึกนั้นต้องห้ามได้ ผมเคยคิดมาแล้วยังเปลี่ยนได้เลย สึกออกไปแล้วก็มีภาระรับผิดชอบ สร้างตัว สร้างตน ไม่สะดวกสบายอิสระอย่างอยู่เป็นสมณะนี้หรอก คนเขาว่า "อยู่คนเดียวเปลี่ยวกาย แสนสบายแต่ไม่สนุก อยู่สองคนทนทุกข์ แสนสนุกแต่ไม่สบาย" ผมว่า "มันสนุก นิด ๆ หน่อย ๆ เหมือนรสอาหาร อร่อยแค่ปลายลิ้น กลืนเข้าไปก็หมดแล้ว แต่การภาวนานี่นะถ้าภาวนาไป พอจิตมันสงบ เห็นธรรมแล้ว มันสบาย บางทีซึ้งใจไม่ต้องฉันข้าวก็ได้นะ และสบายทั้งนั้น ไม่ใช่แค่ปลายลิ้นหรอกนะ

มีเรื่องเล่าว่า ทิดสึกใหม่รีบออกไปแต่งงาน แต่งงานวันแรกนั่งร้องไห้ เมียถามว่า "พี่เป็นอะไร น้องปฏิบัติบกพร่องตรงไหน" ทิดสึกใหม่ตอบว่า "เสียดาย รู้ว่าแต่งงานดีอย่างงี้ สึกมานานแล้ว" แต่อยู่ไป ๆ ก็มีลูก ทำมาหากินก็สู้เขาไม่ไหวตัวเคยบวชพระ เล่ห์เหลี่ยมไม่ทันเขา เพราะทำศีลผิดธรรมยากกว่าคนอื่น คราวนี้เห็นแต่ทุกข์ ร่ำร้องจะมาบวชอีก ดังนั้นเราบวชกันมาถึงขั้นนี้แล้ว ให้ภาวนาให้มากเข้า ดูลงไปที่ใจ ทำไมบวชแล้วต้องสึก แล้วโยมอุปัฏฐากล่ะ เขาเคยกราบไหว้เรา จะไปมองหน้าเขาอย่างไร เราจะออกไปเป็นอะไร ความทุกข์ตัวไหนมันเกิด ก็เอาตัวนั้นแหละมาพิจารณา ดูให้มันชัดบางทีมันไม่ชัดก็ต้องพยายาม งดกิน งดนอน สู้ดูเข้าไป ตายเป็นตาย ท่านอาจารย์ทองรัตน์ ซึ่งเป็นอาจารย์กรรมฐานของผม ท่านก็เคยคิดสึก ใครห้ามก็ไม่ฟัง จะสึกท่าเดียว ท่านก็ขอขวานบิ่นจากชาวบ้าน แล้วลงมือฟันขอนไม้ ฟันอยู่สามวันสามคืน จนมือแตก จนเพลีย แล้วท่านก็ถามตนเองว่า "รู้จักพ่อมึงไหมนี่" ท่านถามกิเลสของท่าน เรื่องความรักเช่นนี้ ครูบาอาจารย์ของเราท่านก็เคยผ่านกันมาแล้ว อย่างท่านอาจารย์ไงล่ะ ท่านคิดไปหลงรักผู้หญิงที่ใส่บาตรท่าน เพื่อนสหธรรมิกต้องพาไปนั่งภาวนา ขังไว้ในโบสถ์ อดข้าวถึง ๕-๖ วัน ปรากฏว่าจิตมันพลิก เห็นเป็นอสุภะทำให้จิตรวมเห็นธรรม เลยรอดมาได้ อย่างราคะนี้เป็นจุดอ่อน เราต้องเอาอสุภะเข้าไปแก้ ลองกำลังจนรู้กำลัง อย่าปล่อยให้กิเลสมัน

ต่อยจุดอ่อนของเราจนมันน้อคเราได้ ภาวนาเป็นน่ะนะ ถ้ากิเลสมาสูง เราลอดใต้ ถ้ากิเลสมาต่ำ เรากระโดดข้าม พอแลกได้จึงแลก ถ้าแลกไม่ได้กระโดดหนีไปก่อน อย่าแลกทั้ง ๆ ที่กำลังไม่ดี ระวังจะถูกน้อค"

ปรากฏว่าพระรูปนั้นได้นำคำสอนของหลวงพ่อกลับไปคิด ในที่สุดก็ระงับการลาสิกขาเสีย นี่แหละการได้ใกล้ชิดครูบาอาจารย์นั้น นอกจากจะได้ฟังธรรมะที่แก้ปัญหาเฉพาะหน้าแล้ว บางทีก็ได้ฟังประวัติแปลก ๆ ที่ท่านจะเล่าเฉพาะกับลูกศิษย์ลูกหาเท่านั้น และท่านจะบอกเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่สามารถเอาชนะกิเลสได้ ที่เป็นดังนี้เพราะท่านมีความรักสากลที่มอบให้ลูกศิษย์ลูกหา ญาติโยมทุกคนนั่นเอง

อบรมพระนวกะ

ในระหว่างพรรษาที่วัดป่าพงจะมีพระนวกะมาจำพรรษาอยู่เสมอ หลวงพ่อจะมาเป็นประธานนำทำวัตรสวดมนต์ และทำภาวนา พอนั่งภาวนาไปสักพักราวครึ่งชั่วโมง หรือหนึ่งชั่วโมง จะได้ยินเสียงกรนจากพระดังครืดคราด เมื่อพระนวกะตื่นขึ้นมา หลวงพ่อก็ปรารภธรรม ไม่เคยว่าให้เสียหาย แต่พูดให้กำลังใจว่า องค์ที่หลับไปเมื่อตะกี้นี้ขอให้ตั้งใจเสียใหม่ ตั้งหน้าอดทนทำต่อไป ความอดทนได้หรือไม่อยู่ที่ใจ การมาอยู่วัดป่าค่อนข้างลำบาก ยุงชุม ให้ทน ทนกัดได้ตัวแรก ตัวต่อ ๆ ไปก็ทนได้ เรามิได้เลี้ยงมันไว้ มันไม่รู้จะหากินที่ไหน ทำไร่ทำนาก็ไม่เป็น ก็คิดว่าทำบุญกับมันไป ถ้าทนไม่ได้ก็ค่อย ๆ ไล่มันไป

หลวงพ่อกล่าวว่า คนทุกคนมีความอดทนติดตัวมาตั้งแต่เกิดแล้ว ถ้าทนนั่งคู้ในท้องแม่ไม่ตลอดก็ต้องตายตั้งแต่อยู่ในครรภ์ สกลร่างกายของเราก็คงทน คิดดูง่าย ๆ หวีที่ใช้หวีผมหมดไปตั้งหลายอัน ผมก็ยังอยู่บนศีรษะ สบู่หมดไปกี่ก้อน ยาและแปรงสีฟันหมดไปเท่าไร แต่ว่าหน้าตา ฟันของเราก็ยังคงทนอยู่ มือของเราก็ทนต่อการหยิบจับโน่นนี่มากมายไม่รู้เท่าไรมันก็ยังทน ยังไม่เป็นอัมพาต เท้าของเราพาเดินไปเท่าไรแล้ว มันก็ยังทำหน้าที่ของมันได้ การบวชมาอยู่วัดนี่ก็ต้องอาศัยความอดทน เพราะการบวชหรือการสึกนั้นไม่ยาก ทำพิธีไม่นานก็เสร็จแล้ว แต่การบวชให้คงทนนี่ซิยาก และจะยากมากถ้าจะอยู่ให้ดี เพราะจิตจะต้องทนต่อสภาพที่ไม่ได้ดังใจ ความไม่เอื้ออำนวยในข้าวของ วัตถุ ตามความปรารถนาของจิต แต่ถ้าตั้งจิตจะปฏิบัติธรรมแล้ว ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นจิตจะรู้และไม่หวั่นไหว

การนั่งสมาธิภาวนาก็เหมือนกัน นั่งครั้งแรกจะข่มจิตได้ยาก จิตมันดิ้นรนจะไปเสพโน่นเสพนี่ เมื่อบังคับให้นั่งมันก็หลับ ไม่หลับก็ปวดเหน็บเจ็บไปหมด เราก็ต้องอดทนให้ใจสู้ ครั้งแรก ๆ ต้องข่มไว้ก่อน พอจิตเชื่องแล้วมันก็จะรู้อยู่ไปเอง ที่จิตมันพบกับความลำบากในการปฏิบัติธรรมก็เพราะว่ามันถูกปล่อยให้กินตามใจ นั่งตามใจ นอนตามใจ พอถูกกำหนดให้นั่งแค่นี้ ให้นอนแค่นี้ มันจึงเกิดพยศขึ้นมา เพราะมันต้องการไปสู่ความเคยชินแบบเดิม จิตของผู้หัดใหม่ บางทีคล้ายกับแมว เราลองดึงหัวแมวมันจะตะกุยขาหลัง

ถ้าเราดึงบั้นท้ายมันตะกุยขาหน้า ดึงหลังขึ้นมันแอ่นท้องลง ดึงท้องมันจะโก่งหลังขึ้น ถ้าจิตยังไม่เชื่องจะมีลักษณะดังที่ว่านั้น คือจะอยากทำในสิ่งตรงกันข้ามกับความตั้งใจทำดี ให้เราพิจารณาเห็นความดิ้นรนของจิต การเพ่งพิจารณาเห็นจิตตามที่เป็นจริงนี่แหละจะได้ความอดทน และผลก็ตามมา การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม ก็จะได้นานขึ้น ได้รับผลดีแก่จิตสูงขึ้น และต้องเชื่อมั่นอยู่อย่างหนึ่งว่าไม่เคยมีใครขาหลุดเพราะนั่งสมาธิ ปวดไปนาน ๆ มันก็หายปวดได้ การนอนก็เช่นกันจะต้องนอนอย่างมีสติ ถ้าเรานอนด้วยการมีสติแล้วตื่นขึ้นจะไม่งัวเงีย ถ้านอนหลับด้วยความไม่รู้สติ ตื่นขึ้นจะงัวเงียนั่งภาวนาก็ฟุ้งซ่าน พระที่บวชกันมาหลายพรรษาก็ต้องผ่านการทนเช่นนี้เช่นกัน

สมัยนี้พอพระเจอกัน ทักกันว่าสบายดีหรือ จำพรรษาที่ไหนศาลาเสร็จทันหรือยัง ไปเทศน์ที่ไหนมา ไปสวดที่ไหนมา นี่เรามักถามกันอย่างนี้ สมัยพุทธกาลนั้นเมื่อเจอหน้ากันที่ท่านจะทักว่า "เป็นอย่างไร" อีกองค์ก็จะตอบว่า "พอทนอยู่ได้" นี่แสดงถึงจิตที่กำลังอยู่ในการปฏิบัติ แต่การทนนี้ไม่ใช่ทนนับวันเมื่อไหร่จะหมดพรรษานะ... และการที่เห็นเพื่อนสหธรรมมิกทนอยู่ไม่ได้ เราก็อย่าใจเสีย ใครทนไม่ได้ก็ช่างเขา เราจะอยู่ *ทนอยู่มันก็อยู่ทน*เองแหละ เมื่อทนได้แล้วเริ่มบ่มบำเพ็ญให้จิตรู้อยู่แต่ปัจจุบันอยู่เสมอ ให้ระลึกว่าอดีตเป็นของผ่านไปแล้ว อนาคตก็ยังมาไม่ถึง ไม่ว่ากำลังจะทำอะไร

ให้รู้ว่ากำลังทำสิ่งนั้นอย่างเดียว ตั้งจิตให้อยู่กับปัจจุบันเสมอ ๆ จิตจะละเอียดขึ้นเรื่อย ๆ เหมือนการตะบันหมาก ตะบันแรก ๆ มันก็หยาบอยู่ ตะบันไปนาน ๆ ก็ละเอียด จิตที่ฝึกให้อยู่กับปัจจุบันก็เป็นเช่นนี้

การบิณฑบาตนั้นจะต้องทำใจให้อยู่กับปัจจุบัน ใหม่ ๆ ถ้ากำหนดไม่ได้ก็ให้อธิษฐาน ไม่ต้องมองหน้าใคร ให้มองแค่ทัพพีของเขา การกำหนดพุทโธอยู่ในจิตตลอดเวลา จึงจะได้ชื่อว่า*โปรดสัตว์* ถ้าสำรวมไม่พอ ระวังจะกลายเป็นการไปให้สัตว์โปรด หรือไม่ก็รีบบิณฑบาตกลัวของจะหมด อย่างนี้เรียกว่าไป*ล่าสัตว์* ไม่ใช่โปรดสัตว์ การเดินบิณฑบาตต้องมีความสำรวมสังวร เพราะเราต้องเอาความมีสติ ความน่าเลื่อมใสศรัทธาไปโปรดชาวบ้าน เดินบิณฑบาตอย่าคุยกัน อย่าลืมว่าเรากำลังนำธรรมนำบุญกิริยาไปแสดงต่อชาวบ้าน เมื่อกลับมาแล้วก็เอาบาตรถวายพระพุทธเจ้าเสียก่อน ให้คิดถึงพระพุทธองค์ที่ทรงพระกรุณาทำทางไว้ให้พวกเรา และเอาของถวายครูบาอาจารย์ก่อน เป็นการแสดงกตัญญูกตเวที

เมื่อถึงเวลาฉันก็เอาของใส่บาตร กะให้พอดีฉัน และปริมาณที่ฉันควรให้พอดีอีก ๕ คำอิ่มควรพอ เพื่อการฉันน้ำลงไป ก็จะกำลังดี ทำให้ภาวนาดี สกลร่างกายผอมแต่จิตอ้วน ดีกว่าตัวอ้วนแต่จิตผอม เมื่อตักอาหารเสร็จแล้วต้องสำรวมจิต ปัจจเวกขณ์เสียก่อน เพื่อให้จิตน้อมให้เห็นความเป็นธาตุสี่ของอาหารและการฝึกฉันรวมใน

บาตรเป็นการฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้เลี้ยงง่าย เป็นพระนั้นจะต้องฝึกการเลี้ยงง่าย อยู่ง่าย ให้ติดตนเสมอ เมื่อฉันก็ให้รู้ค่าฉัน ฉันเสร็จแล้วก่อนไปล้างบาตรก็ให้แผ่เมตตาว่า เราอยู่ได้ด้วยอาหารบิณฑบาตอาศัยผู้อื่นอยู่ เราพึงทำจิตให้น้อมอยู่กับองค์ธรรม ผลักกุศลกรรมให้กับผู้ที่ใส่บาตร การสำรวมระวังและปัจจเวกขณ์อยู่เช่นนี้จึงจะทำให้การบริโภคของเราไม่เป็นหนี้ แต่ถึงว่าไม่เป็นหนี้ก็ไม่จริงนัก เพราะตราบใดที่ยังไม่ใช่อรหันต์ก็ยังเป็นหนี้อยู่

หลังจากฉันก็ยังต้องนึกสำรวมระวังอย่างเดิม ลองเอามือจับจีวรเรานุ่งห่มไม่เหมือนฆราวาส ลองเอามือคลำหัวดู จะเห็นว่าต่างจากชาวบ้านเขา อากัปกิริยาทั้งหลายก็ต้องต่างไปจากเขา ควรมีกิริยาของสมณะ คือการมีสติรู้อยู่กับปัจจุบัน การทำงานกวาดวัดกวาดกุฏิก็ต้องมีสติกำกับ หาบน้ำก็ต้องมีสติ ไม่หาบน้ำไปเล่นกันไป ขณะทำงานก็ต้องรักษาศีลของเราด้วย และ ต้องปวารณาตัวให้เพื่อนสหธรรมิกว่าได้ ตักเตือนได้ เพราะเรายังเป็นผู้ใหม่ สติอาจอ่อน อากัปกิริยาการกระทำอาจไม่เหมาะสม และเมื่อได้รับการแนะนำตักเตือนก็ต้องทำตนให้เป็นผู้สอนง่าย ไม่ใช่มีมานะสูงจนไม่มีใครอยากจะมาเสวนาด้วย

เมื่อครบสองสัปดาห์ปลงผมก็ให้เป็นการ*ปลงผม* ไม่ใช่สักแต่*โกนผม* ให้น้อมคิดว่า ขน ผม เล็บ ก็ไม่ใช่ของเรา ไม่ช้าก็พลัดพรากจากเราไป การบวชนี้ก็เป็นการพลัดพรากจากพ่อแม่ ทรัพย์สินเงินทองแล้ว เมื่อการบวชเป็นเช่นนี้ ให้ระลึกถึง ไม่ใช่บวชมา

แล้วยังมาสะสมในวัดเหมือนเดิม นอกจากนี้ก็ยังต้องพิจารณาให้เห็นว่า เราทุกคนมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นผู้ผลักพาให้ผล วันคืนที่ล่วงไปกรรมที่เราทำเป็นฉันใด ทบทวนดู น้อมใจให้ยินดีกับการอยู่ในที่สงบสงัด ไม่คลุกคลีตีโมงกัน ทำจิตให้แช่มชื่น มีใจรักที่จะทำความเพียร เห็นคุณค่าของการทำความเพียร เมื่อจิตน้อมเห็น ความพอใจในเพศของสมณะก็เกิดขึ้น ถ้าจิตเราไม่เห็นคุณของการอยู่ในสมณเพศ การบวชก็เป็นหมัน ซังกะตายอยู่ไปวันหนึ่ง ๆ พอจะนั่งสมาธิ เดินจงกรม จิตมันก็ไม่มีความศรัทธาจะทำ ความท้อถอยมันจะเข้าแทรก

ในสมัยพุทธกาล พระโสณะท่านเดินจงกรมจนเท้าแตก ไม่ใช่ใช้การนั่งสมาธิ เป็นการฝันกลางวัน ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่านก่อนบวชก็คิดว่าจะละ บวชแล้วกลับคิดทำโน่นทำนี่ มีเรื่องเล่าว่า หนุ่มคนหนึ่งขายหม้อดิน หาบหน้าหาบหลังข้างละ ๑๐ ใบ พอเดินมากลางทาง หลับฝันไปว่า ขายหม้อดินได้ ๒๐ ใบ ไปซื้อแม่ไก่ ๑๐ ตัว ออกลูกตัวละ ๑๐ ตัว ได้ลูกไก่ ๑๐๐ ตัวเอาลูกไก่แม่ไก่ไปขาย ไปซื้อแม่หมูมา ๑๐ ตัว แม่หมูแต่ละตัวออกลูกมา ๑๐ ตัว เอาแม่หมูลูกหมู ๑๑๐ ตัว ไปขาย ไปซื้อแม่วัวมา ๑๐ ตัว แม่วัวแต่ละตัวออกลูกอย่างละ ๑๐ ตัวเอาลูกวัวและแม่วัวไปขาย ซื้อช้างมาหนึ่งเชือก ใช้ช้างรับจ้างแห่งานบุญพระเวส รำป้อหน้าช้างละเมอลุกขึ้นเตะหม้อแตกหมด เลยยังไม่ทันได้ขายหม้อ นี่คือโทษของสมบัติบ้า

การภาวนาก็คือการทำงานทางจิต ซึ่งตรงข้ามกับการทำงานทางโลก คือจะต้องได้ผลที่เป็นความหยุดความสงบแห่งจิต และไม่ต้องฟุ้งรอคอยว่าญาติจะมาเยี่ยม ให้อิ่มใจในความดีของเราในความดีที่ได้ทำแล้ว ทำทุกคราวได้ผลทุกคราว จงอย่าหยุด ให้ปฏิบัติไป การมาอยู่ที่นี่นับว่าโชคดีทุกองค์ ทำไมหรือ? ก็เราได้มาอยู่ท่ามกลางสัมมาทิฏฐิ มีกัลยาณมิตรคอยช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษา เป็นสิ่งกระ-ตุ้นเตือนให้ระลึกในการปฏิบัติ การปฏิบัติใหม่ ๆ ต้องมีกัลยาณมิตร ต้องอยู่ใกล้กัลยาณมิตรเข้าไว้

ส่วนปัญญาภายในก็ต้องใช้การพิจารณาโยนิโสมนสิการ ซึ่งมีหลายกลวิธี เมื่อเรายังสร้างปัญญาธรรมเองไม่ได้คล่อง ให้สังเกตจากคำสอนของครูบาอาจารย์ อย่างหลวงปู่กินรีท่านจะสอนให้โอปนยิโก เห็นอะไรก็น้อมเข้ามาใส่ตัวหมด โอปนยิโกอย่างเดียว น้อมธรรมให้ถูกเข้าตัว อาจซาบซึ้งในธรรมได้ การจะเริ่มมันก็เริ่มจากที่ไม่ดีก่อน อย่างเช่นละครสัตว์เขาก็ต้องเริ่มฝึกตั้งแต่มันยังไม่เป็น จนมันสามารถนำออกแสดงได้ ดูซิสัตว์มันยังฝึกให้ แล้วเราล่ะ ทำไมจะฝึกไม่ได้

เครื่องทำลายการปฏิบัติก็คือ ความเศร้าหมองของศีล กิริยาไม่สำรวมเป็นเครื่องทำลายอย่างหนัก เมื่อศีลเศร้าหมอง ธรรมก็จะเศร้าหมองด้วย ถึงเวลาทำวัตรสวดมนต์ทำภาวนาหนีไปนอนเสีย อดทนทำไม่ได้ เช่นนี้เป็นภัยต่อพรหมจรรย์ และเมื่อมีคนติก็ทน

ไม่ได้อีก พระพุทธองค์ทรงตรัสกับพระอานนท์ว่า *"เราจักไม่ทำกันอย่างทะนุถนอม เหมือนช่างปั้นหม้อทำกับหม้อที่ยังเปียกยังดิบอยู่ เราจักขนาบเธอ อบรมเธอ ชี้โทษแล้วชี้โทษอีก ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร จึงจะทนในเพศพรหมจรรย์ได้"* ครูบาอาจารย์สอน ไม่ใช่จะทำลาย สอนให้กินน้อย นอนน้อย พูดน้อย กินเท่าไร ๆ มันก็กลายเป็นเลือด หนัง เนื้อ อุจจาระ ปัสสาวะ ขี้หู ขี้ตาหมด เล็บยาวก็ต้องตัดเล็บ บวชเป็นพระต้องชนะการกินให้ได้ และก็ต้องชนะกามให้ได้ด้วย การอดทนทำไปเช่นนี้ก็เพื่อตนเองทั้งนั้น เมื่อยังประโยชน์ตนได้แล้วย่อมยังประโยชน์ผู้อื่นได้

เมื่อจิตยังฟุ้งซ่านบางทีก็ต้องอธิษฐานวัตรอื่น ๆ เช่น งดพูด งดฉันเป็นครั้งคราว ว่าง ๆ ก็หัดเดินจงกรมในป่าช้า ฝึกภาวนาในไปป่าช้า ความเงียบจะช่วยให้เรารู้จักความกลัวของตัวเองได้ ในป่าช้าจะสอนธรรมะให้เราดีมาก ผมเองก็ได้ธรรมะจากป่าช้า วันหนึ่งผมนั่งสมาธิในป่าช้า มีคนหามศพมา จิตมันรู้เลยว่าเป็นเด็กผู้ชาย พอรุ่งขึ้นไปบิณฑบาต ลองถามชาวบ้านเขาก็ว่าศพนั้นเป็นเด็กผู้ชาย แสดงว่าจิตมีธาตุ เราเข้าไปอยู่ในป่าช้าจนจิตมันรู้ มองเห็นความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ความกลัวดับไปแล้ว จิตยังไม่ดับ จิตไม่ใช่ความกลัว ความกลัวไม่ใช่จิต พอเข้าใจแล้วมันก็ไม่หนักอกหนักใจ บางทีบางองค์เข้าไปแรก ๆ กลัวจนจีวรเปียก แต่มันก็ทำให้เรา

รู้ว่ากลัวอะไร กลัวทำไม ความมืดก็เป็นครู กลางวันมีแสงอยู่จิตมันฟุ้ง พอความมืดเข้าคลุม จิตมันอยู่กับตัวไม่ยอมส่งออกไปไหนเพราะความกลัว เดินอยู่ในป่าช้าพอถึงกลด จิตมันบอกให้เอากลดลงก็ต้องอย่าไปเชื่อ ให้นั่งอยู่ก่อน จนจิตมันกลัวหายแล้ว ต้องเอาชนะใจกันแบบนี้จึงจะพูดกับมัน (กิเลส) รู้เรื่อง มิเช่นนั้นมันไม่ยอมฟังเรา ตั้งใจทำอย่างมันอยากจะทำอีกอย่าง โดยเฉพาะตั้งใจทำดีมันจะไม่ยอมทำดีกับเรา กลางคืนอยู่คนเดียวก็ต้องนั่งทำความเพียร ไม่ใช่ออกจากทำวัตรสวดมนต์แล้วไปคลุกคลีตีโมงกัน”

จากนั้นหลวงพ่อก็พาเดินจงกรม และสอนเดินจงกรม โดยบอกให้เอามือทับไว้ข้างหน้า ก้มนิด ๆ มองให้เห็นแค่ชั่วแอก (ประมาณ ๔-๕ ก้าว) เดินให้รู้การทรงตัวว่าเดิน แล้วพยายามรู้ลมหายใจเข้าแล้วลมหายใจออก ใช้เวลานานพอสมควร ถ้าเดินแล้วยังง่วง ให้แก้โดยเดินถอยหลัง แต่ถ้าฝนตกมดชุม บางทีก็อาจต้องงด หรือไม่ก็ต้องระวังอย่าเหยียบมันเข้า เดินจนกระทั่งรู้การก้าว รู้ทุกก้าว อย่างนี้จึงจะเรียกว่า “เดินจงกรม”

เมื่อเดินจงกรมเสร็จ ท่านก็ให้มานั่งสมาธิต่อ และพิจารณาธรรมต่ออีกเล็กน้อยเกี่ยวกับอานิสงส์ของการนั่งสมาธิ ถ้าใครทำได้นานก็ยิ่งดี เพราะจะเป็นการสร้างปัญญา การบวชนี้ถ้าไม่ได้ทำภาวนาก็เสมือนกับยังไม่ได้บวช ทุก ๆ ขณะนั้นเราใกล้ความตายเข้าไปตลอดเวลา ประมาทไม่ได้ อย่าคิดว่าเราจะอยู่จนออกพรรษา เพราะไม่มีใครรู้ว่าตายเมื่อไหร่ ตายที่ไหน ตายในพรรษา ตายนอกพรรษา ตายแล้วจะเป็นอะไรก็ยังไม่รู้ ตายแล้วจะเกิดเป็นอะไรก็ไม่รู้ ขอให้อย่าประมาทในสกลร่างกายของเรา

เอาละ!..ขอความเจริญในธรรมจงเกิดขึ้นกับท่านทุกรูปทุกองค์ มีความใฝ่ใจในการปฏิบัติธรรม และพยายามเพ่งเพียรพิจารณาให้เกิดความแยบคายในอารมณ์จิตของเจ้าของ อย่าท้อแท้ ท้อถอย มีโอกาสแล้วอย่าปล่อยโอกาสของเราเลย จากนั้นหลวงพ่อก็ให้พากันแยกย้ายกลับไปทำความเพียรต่อที่กุฏิ

ภาษาใจ

ที่วัดป่าพง จะมีพระอาคันตุกะ หรือผู้สนใจชาวต่างชาติมาเยียมเยือนอยู่เสมอ สายวันหนึ่งมีสามเณรฝรั่งทราบชื่อภายหลังว่า "ไมเคิล" บวชจากอินเดีย มาขอกราบคารวะ หลวงพ่อเมตตาถามสามเณรโดยตรงว่า "พูดไทยได้หรือเปล่า" สามเณรไมเคิลตอบว่า "ได้นิดหน่อย" ท่านถามต่อไปว่า "บวชจากไหน" สามเณรตอบว่า "บวชมาจากตดใหม่" ฟังกันไม่รู้เรื่องว่าแปลว่าอะไรต้องหันกลับไปถามพระฝรั่ง ซึ่งทำหน้าที่ล่ามให้ช่วยถามเป็นภาษาอังกฤษ จึงได้ความว่าบวชมาจากต้นไม้ คือต้นศรีมหาโพธิ์จากอินเดีย หลวงพ่อก็ได้เมตตาให้สามเณรรับศีลใหม่ให้ถูกต้องตามแบบฉบับของไทย

ภาษาโลกดูเหมือนจะเป็นปัญหาอยู่บ้าง เช่นเมื่อครั้งที่หลวงพ่อแสดงธรรมที่ประเทศอังกฤษ เมื่อท่านกล่าวถึง "เทวทัต" ล่ามได้ยินเป็นคำว่า "ทิวทัศน์" เช่นนี้เป็นต้น

อย่าว่าแต่ฝรั่งเลย แม้คนไทยด้วยกัน สวดมนต์บทเดียวกันยังออกสำเนียงแตกต่างกันไป เช่น "รูปังอนิจจัง รูปไม่เที่ยง" คนนครพนมสวดเป็น "รูปังอนิจจัง รูปไม่เท่ง" "เวทนาอนิจจา เวทนาไม่เที่ยง" ก็กลายเป็น "เวทนาอนิจจา เวทนาไม่เท่ง"... เช่นนี้เป็นต้น

เนื่องด้วยมีความหลากหลายในสำเนียงภาษาปนกันอยู่ในวัดป่าพงเช่นนี้ หลวงพ่อจึงได้ยกเรื่องนี้ขึ้นมาเป็นข้อปรารภธรรม โดยเริ่มต้นเล่านิทานประกอบให้เห็นความเป็นสมมติแห่งภาษาว่า มีช่างไม้ชาวไทย ลาว เขมร ๓ คน เป็นเกลอกัน ทำงานร่วมกัน ทักทายกันว่า วันนี้เอาอะไรมากิน คนไทยว่า "ปลาร้า" คนลาวว่า "ปลาแดก" คนเขมรว่า "ปลากะฮอก" ต่างคนต่างนึกว่าเอากับข้าวมาคนละอย่าง พอถึงเวลาพักเที่ยงก็ร่วมวงกันกินข้าว เมื่อเปิดกับข้าวออกมาก็พบว่าเป็นชนิดเดียวกันหมด

ภาษาพูดภาษาเขียนจึงเป็นภาษาข้างนอก ที่ต่างจะนำไปสู่ภาษาข้างใน คือ ภาษาใจ ภาษาข้างนอกก็เปรียบดังแผนที่ เช่นวัดป่าพงเช่นนี้ ระบุในแผนที่ว่าอยู่ใน อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี บอกให้ละเอียดอย่างไร คนไม่เคยมา ก็ยังไม่รู้อยู่ดีว่าวัดป่าพงเป็นอย่างไร มาแล้วก็ยังอาจหลงทางได้ แต่ถ้าเคยมาแล้วอ่านแผนที่ก็นึกได้เลยว่าวัดป่าพงอยู่ตรงนี้ตรงนั้นนะ จะมาก็ไม่หลง เปรียบได้กับความทุกข์ ซึ่งไม่ขึ้นกับเชื้อชาติและภาษา เช่น น้ำร้อน ฝรั่ง คนไทย คนลาว จุ่มมือลงไป จะมีอาการและความรู้สึกเหมือนกัน ชิมน้ำเกลือก็รู้สึกเหมือนกันว่า “เค็ม” แต่อธิบายให้เข้าใจกันได้ยาก เพราะมีภาษาข้างนอกคนละภาษา ธรรมะเป็นนามธรรม ถ้าน้อมเข้ามาปฏิบัติข้างในจะเหมือนกันหมด อย่าไปคิดว่าเกิดเป็นฝรั่งไม่น่าจะต้องทุกข์ วัตถุข้าวของเต็มไปหมด ความจริงเขาก็ทุกข์เหมือนกัน เขาเองก็คิดว่าเกิดเป็นคนไทยคงไม่มีทุกข์ เพราะอยู่กับพระพุทธศาสนา แต่เราเองก็ทุกข์เหมือนกัน เพราะความทุกข์นี้มันมีมาตั้งแต่อ้อนแต่ออก การปฏิบัติธรรมก็เพื่อให้จิตได้เห็นว่า ความทุกข์เดือดร้อนเป็นเรื่องธรรมดา เพราะทุกสิ่งทุกอย่างไม่เที่ยงแท้แน่นอน มันเกิด ๆ ดับ ๆ ไม่คงทน อยู่ได้ตลอดไป แม้แต่การนั่งแรก ๆ ก็สบายดี ครู่เดียวเกิดอาการปวดเมื่อยแล้ว แสดงว่าร่างกาย

ไม่เหมือนเดิม อาหารที่รับประทานก็เช่นกัน อาเจียนออกมา ถ่ายออกมาไม่เหมือนเดิม เราเคยชินกับสภาพความทุกข์ จนจิตไม่ได้มีปัญญาพิจารณาสัจจธรรมความคงทนอยู่ไม่ได้ของมัน

ภาษาข้างนอกนั้นมันเอาแน่นอนอะไรไม่ได้ ผมไปเทศน์ที่อังกฤษ เทศน์ตั้งนานท่านสุเมโธแปลสั้น ๆ บางทีเทศน์สั้น ๆ ท่านแปลเสียยาว บางทีเล่านิทานที่คนไทยขำ แต่ฝรั่งขำไม่ออก และที่ไม่คิดว่าจะน่าขำเขากลับหัวเราะกันก็มี แต่ไม่ว่าเทศน์อย่างไร ผมก็สบายใจเสมอ คนฟังไม่ว่าจะรู้เรื่องตรงไหน เขาก็ฟังอย่างสบายใจเสมอ ความสบายใจจึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะใจมันอยู่ข้างใน ไปไหน ๆ เราก็จับแค่รู้ เมื่อเรามีแค่ตัวรู้ มันจะรู้เป็นคน สัตว์ สิ่งของ มันก็มีแค่รู้สัญญา คนไทย คนฝรั่งมันก็คนเหมือนกัน มีหู คอ ตา ปาก จมูก เดินไปเดินมา และมีความทุกข์จากสังขารร่างกาย จากการปรุงแต่งอารมณ์ใจเหมือนกัน ความเก่งกล้าสามารถแค่ไหนก็ไม่ช่วยให้รอดจากทุกข์อุปาทาน แม้จะออกไปถึงดวงจันทร์กลับมาแล้วมันก็ทุกข์อยู่ เพราะใจมันยึดแน่นกับอุปาทาน ภาษาพูดมีร้อยแปดภาษา ผมไปเมืองฝรั่ง ไปเทศน์ที่โน่นก็พูดภาษาฝรั่งไม่ได้ คนมักสงสัยว่าผมสอนพระฝรั่งได้อย่างไร อยู่กันได้อย่างไร มันก็เหมือนเราเลี้ยงหมานั่นแหละ ไม่ใช่ว่าต้องเห่าหอนตามมันไปด้วย แต่เรา

รู้ได้ เพราะมันกระดิกหาง แปลว่ามันยิ้ม แสดงว่าภาษาใจของเราสื่อไปและมันรับได้ *ภาษาใจนี่แหละเป็นภาษากลาง ถ้าใจเรามีเมตตา มีความเห็นอกเห็นใจ เขาก็รับได้* แต่ก็ไม่ได้แปลว่าพระฝรั่งต้องได้รับอะไรพิเศษเหนือพระไทย เขามาเขาก็ต้องทน ทนไม่ได้ก็ต้องจากไป ถ้าเขาทนจนไม่ต้องทน มันก็สบาย แปลว่าอุปาทานที่เคยหลงยึดคลายลงแล้ว

ถ้าเราไม่ยึดในอุปาทานสัญญาเสียอย่าง สักเพียงแค่รู้ แค่เห็น แค่ทำ แค่เป็น ไปอยู่ที่ไหน ๆ ก็สบาย แต่ทำไมคนเราจึงต้องอยู่เป็นที่ ทำไมผมต้องอยู่วัดป่าพง นั่นเป็นเพียงเหตุประกอบว่าผมเกิดที่นี่ บวชที่นี่ เคยทำความดีไว้ที่นี่ จึงทำให้เกิดประโยชน์กับพุทธศาสนามากเมื่ออยู่ที่นี่ แต่ไม่ว่าจะต้องเกื้อกูลแค่ไหน ผมก็ไม่หนักใจ โยมเห็นมีพระฝรั่งพระไทยปนกันก็เป็นห่วง ถามว่าหลวงพ่อหนักใจไหม ลำบากไหม... จะหนักใจทำไม ลำบากอย่างไร เราไม่ได้กลั่นแกล้งเขา เรามีเมตตาเขา แม้เรามิได้เอาอกเอาใจหาอาหารฝรั่งมาให้เขา ผมก็ไม่กังวลใจเพราะถ้าเป็นพระต้องละกิเลส ต้องฉันตามมีตามได้ และทุกองค์ก่อนที่จะมาอยู่ที่นี้ เขาเตรียมใจมาพร้อมที่จะมาสู้กับอุปาทานของตน ใหม่ ๆ ความยึดแน่นเดิมมันแรง ก็หนักใจตนเองด้วยกันทุกคน เหมือนกับเราเข้าเรียนใหม่ ๆ เริ่มอ่านอักษร ก.ไก่ ถึง

ฮ.นกฮูก นั่นแหละ จะเรียนทีเดียว จำได้ในวันเดียว ผสมสระผสมอักษรพูดได้เลยเป็นไปไม่ได้ ต้องค่อย ๆ เรียนรู้ไปวันละนิด และธรรมะที่ค่อย ๆ ซึมเข้าในจิต ทำให้เกิดปัญญาธรรมแล้ว ความสบายก็จะตามมาเอง โดยการใช้ภาษาใจแห่งความเมตตา ความจริงใจในความปรารถนาดีนี้เป็นหลัก ทำให้ทุกอย่างในวัดป่าพงเป็นไปด้วยดี ถึงเวลาออกพรรษา พระฝรั่งก็ออกเดินธุดงค์เหมือนพระไทย เช่น ท่านสุเมโธ ท่านธุดงค์จากวัดป่าพง ไปรมบาตรถึงบ้านบุ่งหวาย พักตามป่าช้า นาน ๆ เข้าก็มีพระรูปอื่น ๆ ตามไปปฏิบัติกับท่าน ทั้งพระไทยพระฝรั่งนั่นแหละ เมื่อมีผู้ตามไปปฏิบัติด้วย ก็เป็นเหตุปัจจัยทำให้ต้องตั้งสาขาขึ้นมา เลยกลายเป็นวัดป่าอเมริกาวาส สมัยก่อนมีพระชาวอเมริกันมาก แต่ปัจจุบันมีหลายชาติหลายภาษา เลยกลายเป็นวัดป่านานาชาติ พระฝรั่งเหล่านี้บางองค์ท่านท่องปาติโมกข์ได้ ทั้ง ๆ ที่พระไทยท่องไม่ได้ บางองค์เขียนหนังสือไทย พูดไทยได้ เป็นล่ามได้ ทั้ง ๆ ที่ตอนมาใหม่ ๆ ไม่รู้จะอยู่หรือจะสึก แต่อยู่ไป ๆ ศีลไม่ขาดตกบกพร่อง ไม่ด่างพร้อยไม่ทะลุ ไม่ร้าว รักษาศีลจนศีลรักษาเรา เมื่อนั้นมันก็ค่อย ๆ เห็นทุกข์ ค่อยรู้จักปล่อยวางทุกข์ จนกระทั่งพ้นทุกข์ได้

การปล่อยวางทุกข์นี้ต้องค่อยเป็นค่อยไป ปฏิบัติเหมือนดีดพิณสามสาย เข้มงวดตั้งใจเกินไปจนพิณขาดก็ไปไม่ได้ หย่อนยานขาดความเอาจริง จนพิณหย่อนก็ไปไม่ได้ ต้องกลาง ๆ จึงจะไปได้ ทำอย่างไรพิณจึงเป็นสายกลาง ก็ต้องใช้สติ เดินก็มีสติตัวรู้ว่าเดิน นั่งก็มีสติตัวรู้ว่านั่ง ทำอะไรก็มีสติกำกับอยู่ สติแตะพอรู้กิริยาที่ทำอยู่ ไม่ใช่ยึดติด

ในสมัยพุทธกาล มีพราหมณ์ผู้หนึ่งทูลถามธรรมะจากพระพุทธเจ้าดังนี้

พราหมณ์ : ทุกข์เราทำเองหรือ

พระบรมศาสดา : อย่ากล่าวอย่างนั้นเลย

พราหมณ์ : ทุกข์คนอื่นทำหรือ

พระบรมศาสดา : อย่ากล่าวอย่างนั้นเลย

พราหมณ์ : ทุกข์เกิดเพราะเราและคนอื่นช่วยกันทำหรือ

พระบรมศาสดา : อย่ากล่าวอย่างนั้นเลย

พราหมณ์ : ทุกข์เกิดเพราะเราและผู้อื่นไม่ได้ช่วยกันทำหรือ

พระบรมศาสดา : เธออย่ากล่าวอย่างนั้นเลย

พราหมณ์ : *ถ้าเช่นนั้น ทุกข์เกิดขึ้นเพราะอะไร*

พระบรมศาสดา : *เพราะความมีอวิชชา ความหลงยึดตัวตนของตนว่ามีอยู่*

ถ้าท่านอยากรู้จักทุกข์ต้องตัดความรู้สึกอยากออกเสีย ให้เหลือแต่ รู้ ก็จะเข้าใจทุกข์ได้ตามความเป็นจริง รู้นี้เป็นรู้ตรงตามเหตุปัจจัย เป็นรู้วางเฉย อย่ายึดถือว่าเราเดิน เรานั่ง เราทำอะไร ให้เพียงแต่รู้ว่าเดินอยู่ นั่งอยู่ ทำอะไรอยู่ การที่เราทำความเพียรก็เพื่อหาตัวรู้ที่ไม่หลง คือรู้ที่ไม่มีอวิชชากำกับอยู่ จะหารู้พบได้ก็ต้องฝึกสติฝึกจนพบว่า สติกับรู้เป็นตัวเดียวกัน

ถ้าเราทำความเพียรด้วยความหลง คือมีอวิชชากำกับอยู่ ความทุกข์ก็จะเพิ่มขึ้น ถึงตรงนี้แหละสำคัญว่า มัชฌิมาปฏิปทาจะต้องเป็นอย่างไรจึงจะเรียกว่ากำลังดี ถ้าทำแล้วลดความมีตัวตนออก ไม่ใช่ทำแล้วตัวตนเพิ่มขึ้นอีก เช่นนี้จึงเป็นมัชฌิมาปฏิปทา

เมื่อเรายังไม่ได้ปฏิบัติธรรม ความทุกข์หยาบ ๆ ก็คือทุกข์จากกิเลสในโลกก็จะแผดเผาใจ เช่น ทุกข์จากหน้าตาสวยไม่สมใจเรา ทุกข์จากการถูกนินทา ไม่ถูกใจเรา ทุกข์จากข้าวของแพงเงินเดือนไม่ขึ้น ลูกเมียไม่ได้ดังใจเรา ทุกข์จากความผิดหวัง คิดว่าของนี้ตนควรได้ ปรากฏว่าคนอื่นกลับได้ คนเมืองก็ทุกข์ไปอย่าง ข้าราชการก็ทุกข์ไปอย่าง พระบ้านก็ทุกข์ไปอย่าง พระป่าก็ทุกข์ไปอย่าง ทุกข์เช่นนี้เป็นทุกข์จากกิเลส ให้แตะรู้ ดูให้เห็นความอยากเหล่านั้นแล้ววางเฉยเสีย เห็นว่ามันก็เป็นธรรมชาติของโลกอยู่เช่นนั้นเอง เปรียบ

มากขึ้น แทนที่จะหาปัญญาใส่ใจเจ้าของว่า ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ที่ท่านให้พิจารณานั้นเป็นอย่างไร กลับไปหาอุปาทานเพิ่มใส่ตัว จนร้อนอยู่ไม่ได้ ต้องสัตตาหะไปแล้ว แหกกลางพรรษาไปอยู่ที่อื่น เพิ่มความเพียรแบบอุกฤษฏ์ เพื่อให้รู้จักทุกข์และความดับทุกข์ บางทีมันเร่งไม่ได้ แต่ให้เราสำรวมระวัง กาย วาจา รักษาศีล ทำภาวนาและรักษาใจให้สบายไว้เรื่อย คือ เพียรรักษาศีล เพียรทำภาวนา เพียรทำใจให้สบาย ให้เห็นทุกอย่างเป็นธรรมดา เช่นนี้เพียรได้ใครจะว่าอย่างไร นั่นเขาว่าเราให้รู้อยู่ในความเพียร รู้อยู่ในความพอดีของตนเอง กินพอดี พูดพอดี นอนพอดี ทำไปเช่นนี้แหละ ปัญญาก็จะเกิดขึ้นมา เมื่อปัญญาธรรมเกิดมันก็จะรู้จักน้อมเอาทุกอย่างเข้ามา โอปนยิโก น้อมเห็นทุกข์ ความเกิดดับของทุกข์ และความเป็นธรรมดาในตัวทุกข์

ในขณะที่ปัญญาธรรมยังไม่เกิด ก็ให้ระวังใจเจ้าของ อย่าให้หนักไปทางฟุ้งซ่าน ทางน้อยอกน้อยใจ อย่าคิดว่าต้องมีครูดี อย่าคิดว่าทำไมเราเกิดไม่ทันพระพุทธเจ้า ทำทุกอย่างไปตามหน้าที่ ไม่มีกังวลใจ มันไม่รู้วันนี้ พรุ่งนี้มันก็รู้ พรุ่งนี้ไม่รู้ มะรืนก็รู้ มะรืนไม่รู้เดือนหน้า ปีหน้า ต้องมีที่มันรู้เข้าวันหนึ่ง ให้ศรัทธากับการปฏิบัติ อย่าละทิ้งการปฏิบัติ อย่ากังวลกับอนาคต รู้แค่ปัจจุบันไว้เรื่อย ๆ

นี่แหละ การรู้ปัจจุบันอยู่เสมอนี่เป็นดีที่สุด จะช่วยรักษาศีลให้ดี แม้ภาวนาก็จะดีขึ้นเรื่อย ๆ ทำดีทำถูกต้อง ทำทุกวัน สักวันหนึ่งดีก็ย่อมถึงตัวเอง เมื่อดีอยู่ภายในตัวแล้ว คราวนี้เรามีภาษาใจที่สื่อกับใคร ๆ ได้หมด ภาษาใจนี้สื่อไปเถอะ เราสบายใจอยู่ภายในนี่แหละ คนอื่นเขาก็สบายใจไปกับเราด้วย เราปรารถนาดีอยู่ภายในใจนี่แหละ คนอื่นเขาก็รู้ในความปรารถนาดีด้วย เมื่อใจของเรามีแต่ความดีเช่นนี้ ทุกอย่างที่เราทำก็ดีไปตามใจเจ้าของนั่นแหละ

พระฝรั่งองค์หนึ่ง มีความรู้ระดับปริญญาเอกทางจิตวิทยา อ่านพระไตรปิฎกฉบับภาษาอังกฤษจบ ๔๕ เล่ม แต่งหนังสือนิพพานไว้หลายเล่ม แต่มาอยู่วัดป่าพงนี้อยู่ไม่ได้ มีแต่ความทุกข์ คือท่านมองเห็นพระองค์โน้นไม่เคร่ง องค์นี้ทำผิดวินัย เช่นนั้นเช่นนี้ มองซ้ายก็เห็นผิดที่นี่ มองขวาไปโน่นผิดอีกแล้ว ลืมมองมาที่ใจเจ้าของ ให้เห็นว่าทุกอย่างที่มองเป็นธรรมชาติธรรมดา เมื่อจิตส่งออกข้างนอกมาก ทุกข์สังขารก็คือการปรุงแต่งมันก็เพิ่มขยายทวี เสมือนอุจจาระ ปัสสาวะ ย่อมเกิดจากอาหารที่คนกินแล้ว เสพแล้ว มันก็ย่อมออกมาเป็นกากอาหารอย่างนั้นเอง แสดงถึงความแปรปรวนของธาตุสี่ที่เป็นธรรมดาอยู่อย่างนั้น

ความอยากเป็นตัวก่อทุกข์ อยากหวังก็ต้องผิดหวัง (ความหวังเปรียบดังอาหารที่รับประทาน ความผิดหวังก็คืออุจจาระที่ต้องถ่ายออกมา) ให้เรามองความผิดหวังว่าเป็นเช่นนั้นเอง เสมือนกับการถ่ายอุจจาระ เราก็รู้สึกว่ามันธรรมดา ความอยากในสิ่งใด คือตัวปัจจัยที่เราเสพเข้าไป ความไม่สมปรารถนาก็รออยู่ เหมือนอาหารในท้อง เมื่อทุกข์เกิดก็คือปวดอุจจาระ เราก็มองว่ามันต้องเกิด ไม่ให้ค่ากับมัน การปฏิบัติธรรมก็คือเช่นนั้น พิจารณาไปอย่าให้ตึง อย่าให้หย่อนเกินไป

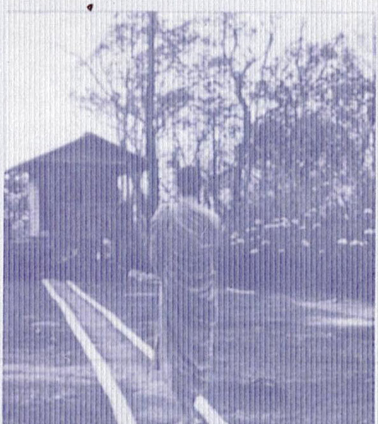

อบรมครู

เมื่อแรกนั้น คำว่า *วัดป่า พระปฏิบัติ* ยังไม่สู้เป็นที่เข้าใจกันดี จนผ่านคล้อยหลังไปหลายปี ความสนใจในธุดงควัตรและการปฏิบัติมีมากขึ้น เพิ่มความอยากรู้อยากเห็น และความศรัทธาให้บังเกิดแก่สาธุชนยิ่งขึ้น วัดป่าพงก็เป็นวัดหนึ่งที่ดึงดูดศรัทธาของพุทธศาสนิกชนให้เข้ามาเยี่ยมมาชม บ้างก็อุทานด้วยความแปลกใจที่ไม่เคยเห็นวัดในป่ามาก่อน บ้างก็ติดใจในความสงบร่มรื่นของธรรมชาติ บ้างก็ซึ้งใจในคำสอนของหลวงพ่อ เมื่อมีเสียงลือออกไปมากขึ้น บุคคลจากทุกอาชีพก็มุ่งหน้ามายังวัดป่าพง ทั้งจากที่ไกล ๆ และจากละแวกใกล้เคียง

วันหนึ่งคณะธรรมทัวร์คณะหนึ่งได้แวะมากราบนมัสการหลวงพ่อ และขอฟังธรรม หลวงพ่อก็ปฏิสันถาวรซักถามคณะทัวร์คณะนี้ ซึ่งก็ได้ความว่าทั้งหมดมีอาชีพครู มีสองสามคนเป็นศึกษานิเทศน์ ซึ่งก็เป็นครูชาวบ้านนั่นเอง ในตอนหนึ่งของการสนทนาหลวงพ่อได้ถามเขาว่า *"เป็นครูสอนคนอื่นนั้น เคยเป็นครูสอนตนเองบ้างไหม"* เมื่อได้ฟังคำถามนี้ ต่างก็นึกเอาว่าตนเองก็ต้องสอนตนเองอยู่แล้ว มีปัญหาอะไรก็ต้องแก้ปัญหาด้วยตนเอง แถมยังต้องแก้ให้ลูกศิษย์อีกด้วย น้อยคนนักที่จะฉุกคิดได้ว่า ที่หลวงพ่อถามว่า "เคยสอนตนเองไหม" นั้นหมายความว่าอะไร ซึ่งหลวงพ่อก็คงเข้าใจได้ดีว่าเขาเหล่านั้นยังไม่กินใจในคำถาม ท่านจึงขยายความต่อไปว่า

"....ในทางโลกนั้น เราสอนความรู้ที่จะให้ปริญญาแก่กัน ปริญญาตรี โท เอก สอนอย่างนี้เป็นการสอนนอกตัว สำเร็จออกไปแล้วก็ยังคุมตนเองไม่ได้ คุมตนเองไม่ให้โกรธเขา ไม่ให้ข่มคนอื่น ๆ อยากได้จนไม่สามารถจะทำสิ่งที่ถูกต้องได้ ต้องคอรัปชั่นเขา ข่าวการกินโกงขัดแย้ง แย่งตำแหน่งอะไรเหล่านี้ ล้วนเป็นเครื่องแสดงถึงการยังไม่ได้ผ่านการสอนตนเองทั้งนั้น ครั้นเมื่อเห็นผู้อื่นทำผิด แทนที่จะเห็นโดยสัจจธรรม สงสารผู้กระทำว่าเขาช่างอาภัพจริง ต้องทำ

บาปเพื่อแลกกับสิ่งปรารถนา กลับไม่คิดอย่างนั้น แต่คิดผิดตามไปหมด แม้สุภาษิต *ทำดีมันดี ทำชั่วมันชั่ว* ก็ไปแผลงกันว่า ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป นี่แสดงอาการของผู้ไม่เข้าใจธรรมะ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าพิจารณา

เมื่อเผชิญกับสิ่งร้าย แทนที่จะข่มใจพิจารณาให้เห็นความดีในสิ่งร้าย กลับวิ่งไปสะเดาะเคราะห์ รดน้ำมนต์ มีอาการของผู้ที่ยังไม่ถึงคุณของพระรัตนตรัย เมื่อคนไม่สอนตนเอง จิตมันก็มีแต่จะอยากได้ มีแต่ความรู้สึกไม่พอ มีทรัพย์ก็ยังรู้สึกไม่พอ มียศก็มียังรู้สึกไม่พอ ไม่ยินดีในทรัพย์ในยศที่มีอยู่ รวมทั้งตั้งอยู่ในความประ-มาท มิได้พิจารณาเนือง ๆ ว่า ทรัพย์ก็ดี ยศก็ดี สิ่งใด ๆ ก็ดี ถ้ามีอยู่การไม่มีก็ย่อมมาถึง บางทีการที่เราว่า “ไม่มี” ไม่ใช่เกิดจากความไม่พออย่างเดียว แต่เพราะความไม่รู้จักประหยัดอีกด้วย ผ้ากฐินของวัดป่าพงที่เหลือ อาตมาก็ได้ให้นำไปแจกเด็กนักเรียนยากจน มีอะไรแบ่งได้ก็แบ่งไป เป็นการแสดงจิตใจที่เกื้อกูลผู้อื่นอยู่มิได้ขาด เมื่อทำดีแล้วก็ใจร้อนเกินไป อยากได้ผลดีเร็ว ๆ อย่างเช่นโยมบางคนมาบ่นกันอาตมาว่า ทำดีแทบตายไม่ได้สองขั้น ต่อไปนี้ไม่อยากทำแล้ว อาตมาก็เลยบอกไปว่า ขนาดทำดีเขายังมองไม่เห็น ถ้าทำไม่ดีเพิ่มอีกจะเป็นอย่างไรให้คิดดู เราต้องทำดีเพื่อดี ทำงานเพื่องาน แม้อยู่ในถิ่นทุรกันดารก็ไม่ต้องน้อยใจ คิดถึงผู้อื่นที่เขาต้องลำบากกว่าเรา ให้ตั้งจิตและวิญญาณของความเป็นครูไว้ในใจเสมอ มีความ

ปรารถนาดีตั้งไว้ในจิตเสมอ อย่าคิดเห็นแก่เงินจนเกินงาน เพราะความเป็นครูมิได้อยู่ที่สินจ้างรางวัล เราไม่ใช่แค่คนรับจ้างสอน แต่เป็นครูที่มีอุดมการณ์ ครูเป็นตำแหน่งของปูชนียบุคคลที่มีแต่ให้ผู้อื่นสุดความสามารถ ให้จนสิ้นความรู้ที่มีอยู่ เหมือนอย่างอาตมาปฏิบัติอยู่ในวัดนี่ก็คล้ายทำหน้าที่ครู อาตมาไม่เคยสร้างเหรียญ แต่ญาติโยมก็สร้างมาให้จนได้ อาตมาไม่เคยรดน้ำมนต์ พยายามชี้ให้ลูกวัดเห็นว่า *สิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดคือ ธรรมะ*

ศิษย์คนใดทำดีก็ยกย่องให้ปรากฏ ศิษย์ดีก็จะดีถึงครูด้วย และต้องมีเมตตาต่อศิษย์ด้วย ยามศิษย์เจ็บไข้ก็ดูแลรักษา มีอะไรที่พอแบ่งปันได้ก็แบ่งปัน ทำตัวให้เป็นตัวอย่าง สอนให้เต็มที่ แล้วตั้งจิตไว้กลาง ๆ เป็นอุเบกขาจิต ถ้าเขาไม่ได้ดีก็ต้องปลง ครูจะต้องหนักแน่นมั่นคงในความเป็นครู จะต้องให้ความเป็นกันเองกับศิษย์ จนศิษย์สามารถถามปัญหาได้ และก็ไม่ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ผิด อย่าเป็นครูดุในชั้นเรียน แต่นอกชั้นเรียนอ่อนแอ เป็นทาสของกิเลส ถึงเวลาก็ไปกินเหล้า ทำให้ไม่เป็นที่น่าเคารพ ไม่เป็นที่ทำให้เกิดความอบอุ่นใจ ไม่เป็นที่ทำให้เกิดความสบายใจ ไม่เป็นที่น่ายกย่องเอาเยี่ยงอย่าง เมื่อเราทำดี แต่คนยังไม่สามารถเข้าถึงความดีที่เราทำก็ให้อดทน อดทนต่อการล่วงเกินเหล่านั้น คิดให้เห็นว่ามันเป็นธรรมดา ปกติคนในโลกมีเพียง ๓ ประเภท คือ ชอบที่เราทำ ไม่ชอบที่เราทำ เฉย ๆ ไม่ยินดียินร้ายกับสิ่งที่เราทำ

นอกจากนี้ครูไม่ควรสอนแต่เรื่องทางโลก ควรชี้ให้เห็นถึงคุณของทาน คุณของศีล คุณของภาวนา สอนให้เขาได้รู้จักเพ่งเข้ามาที่ตนเอง ต้องพิจารณาเห็นโทษในตนเองก่อน ก่อนที่จะไปเพ่งโทษผู้อื่น.....”

หลวงพ่อท่านมีวิญญาณของความเป็นครู ท่านรู้จักคน รู้จักกาล รู้จักนำหลักธรรมที่เหมาะสมกับบุคคลกับสถานการณ์มาปรารถเสมอ ท่านสอนโดยทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ภาษาที่สอนก็เป็นภาษาง่าย ๆ ฟังแล้วเข้าใจทันที ไม่ค่อยมีศัพท์แสงอะไรมาก แต่สามารถเร้าให้เกิดความตั้งใจและอยากจะนำไปประพฤติปฏิบัติให้มาก แม้พระบางรูปที่มาอยู่ที่วัดป่าพง ไม่มีความรู้ทางโลกเลย ท่านก็แนะนำการปฏิบัติจนพระรูปนั้นสามารถออกไปเป็นเจ้าอาวาสที่วัดสาขาได้ นอกจากนี้ท่านยังปลุกใจให้มีความกล้าที่จะออกธุดงค์ พร้อมทั้งทำให้เกิดความร่าเริงแจ่มใสในการปฏิบัติธุดงควัตร ซึ่งน่าประหลาดใจในวิญญาณแห่งความเป็นครูของหลวงพ่ออย่างยิ่ง

ตัวอุบาทว์

จากการที่มีภิกษุเข้ามาขอปฏิบัติธรรมกับหลวงพ่อจำนวนมาก ครั้นปฏิบัติจนกระทั่งสามารถเป็นโจทก์ จำเลย และพยานของตนได้ นำสวดปาติโมกข์ได้ บางทีหลวงพ่อก็ขอให้ไปดูแลวัดที่เข้ามาเป็นสาขาของท่าน คำว่าสาขาวัดป่าพงก็คือ การมีศีลวัตร สมาธิวัตร และระเบียบข้อวัตรจำลองไปจากวัดป่าพงนั่นเอง นับวันจำนวนสาขาของวัดป่าพงก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น ทั้งที่อยู่แถบอีสานหรือไกลออกไป ณ ต่างประเทศ

ในขณะนั้นราวปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ใครไปที่วัดป่าพงจะเห็นกวางตัวเมียตัวหนึ่ง มันกินข้าวเหนียวที่พระปั้นให้ และชอบแอบกินผ้าอาบของพระด้วย เผลอไม่ได้ นอกจากนั้นก็กินผลไม้ ไม่ว่าจะเป็นกล้วย ส้ม ฯลฯ แต่ถ้ามันเห็นหลวงพ่อ มันจะเข้ามาทักอย่างดีใจ มันไม่ทำร้ายใคร ถ้าใครตีมัน มันจะไล่ขวิดทั้ง ๆ ที่ไม่มีเขา

ก่อนหน้านี้ที่วัดป่าพง มีกวางอยู่ ๓ ตัว ชาวบ้านนำมาถวาย หลวงพ่อก็เลี้ยงไว้ในบริเวณวัด เป็นตัวเมียตัวหนึ่ง ตัวผู้สองตัว เมื่อมันโตขึ้น กวางตัวผู้ชอบขวิดกัน เป็นที่หวาดเสียวของบรรดาญาติโยมที่มาวัด และสร้างความรำคาญให้คนในวัด หลวงพ่อจึงแยกตัวผู้ออกไปอยู่วัดถ้ำแสงเพชรเสียตัวหนึ่ง กวางตัวผู้ที่เหลืออยู่ปกติก็ใจดี ไม่เคยทำร้ายใคร มันเห็นพระเดินผ่านก็เฉย ๆ แต่ถ้าเห็นหลวงพ่อมันจะดีใจเดินเข้าไปทัก

วันหนึ่งกวางตัวผู้นี้ขวิดปะขาวคนหนึ่งที่ท้อง เป็นแผลฉกรรจ์ หลังจากที่มันได้ทำร้ายปะขาวแล้ว ซะรอยมันคงรู้ถึงความผิดของตนเอง มันจึงหนีออกไปจากวัดป่าพง เหลือแต่กวางตัวเมียอยู่ในวัดโดยลำพัง

ด้วยความเมตตาของหลวงพ่อที่รู้ว่า ถ้ากวางออกจากวัด มันอาจจะได้รับอันตราย ท่านจึงให้มีประกาศวิทยุว่ากวางของวัดป่าพงหายไป ใครพบขอให้แจ้งทางวัดทราบด้วย และลงชื่อหลวงพ่อเป็นผู้ประกาศ

หลังจากออกประกาศได้เพียงสองสามวัน ก็มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งจำนวน ๗-๘ คน แบกเนื้อสัตว์ เขาสัตว์ มองออกว่าเป็นกวางเข้ามาในวัด เมื่อผ่านกวางตัวเมีย มันก็มีอาการกลัวอย่างเห็นได้ชัด ชาวบ้านกลุ่มนี้แจ้งความประสงค์ว่าต้องการพบหลวงพ่อ เพื่อเอากวางมาถวาย

หลวงพ่อออกมาทักทายชาวบ้านกลุ่มนี้ ชาวบ้านก็แจ้งว่า นี่แหละเป็นกวางของหลวงพ่อที่ประกาศในวิทยุ พร้อมกับเล่าว่า กวางตัวนี้หลงเข้าไปในหมู่บ้าน คนในหมู่บ้านไม่ทราบว่าเป็นกวางของใครจึงยิงมันตาย แล้วแล่เนื้อกำลังจะเอามาเลี้ยงฉลองกันทั้งหมู่บ้าน ขาดแต่เครื่องต้มยำ คนยิงจึงขี่มอเตอร์ไซด์จะไปซื้อเครื่องต้มยำที่ตลาด เมื่อขี่รถออกไปก็ถูกรถยนต์ชนตาย ทั้งหมู่บ้านเลยไม่กล้ากินกวาง จนเอาเนื้อกวางมาคืนหลวงพ่อ พร้อมทั้งขอขมาโทษที่ทำผิดครั้งนี้

หลวงพ่อรับขมาแล้วก็ได้แสดงธรรมโปรดชาวบ้านกลุ่มนี้ถึงโทษของการฆ่าสัตว์ว่า "ชีวิตทุกชีวิตมีความหมาย นี่ถ้าเขายิงเจ้าเอามากินบ้างจะเอาไหม กรรมแล้วเห็นไหม บอกให้รับศีลแล้วก็ไม่เชื่อไม่ฟัง ดูซิ กินก็ไม่ได้กิน บาปยังติดตามเจ้าของไปอีก นี่คือโทษของการหัวดื้อ หัวรั้น"

จากนั้น ท่านก็ถามถึงพระที่ท่านส่งไปจำพรรษาอยู่ในวัดของหมู่บ้านนั้นว่า ทำไมไม่มาด้วย ชาวบ้านคนหนึ่งตอบว่า "ท่านหนีไปทั้งปะขาวและแม่ชี ตอนนี้ที่วัดไม่มีพระจำพรรษาอยู่เลย"

หลวงพ่อถามว่า "เกิดอะไรขึ้น"

ชาวบ้านคนหนึ่งตอบว่า "ท่านขัดใจชาวบ้านที่สอนว่า อย่าไหว้ผีไหว้สาง โยมก็ไม่เชื่อยังไหว้ผีไปซื้อเหล้ามากิน วันที่ทอดกฐินก็กินเหล้ากันในวัด ท่านอาจารย์ไม่พอใจที่ชาวบ้านว่ายากสอนยากเลยหนีออกจากวัดไปหมด"

หลวงพ่อ "ตอนเจ้าไม่มีพระก็มาขอพระของข้อย พอได้พระดีไปแล้ว เจ้าก็เลี้ยงท่านไม่ดี ท่านสอนก็บ่ฟัง มันอุบาทว์อย่างนี้ ครั้งสมัยพระพุทธเจ้าก็สอนมาแล้วให้เคารพเชื่อฟังพระ"

ผู้ใหญ่บ้านที่มาด้วยพูดอย่างสำนึกผิดว่า "ผมขอแก้ตัวขอรับหลวงพ่อ ความจริงมีคนประพฤติไม่ดีไม่กี่คนหรอก"

หลวงพ่อ "แล้วทำไมผู้ใหญ่ไม่เตือนเขา"

ลูกบ้านคนหนึ่งตอบ "ผู้ใหญ่ก็คือกันแหละหลวงพ่อ"

หลวงพ่อ "นั่นแหละมันอุบาทว์หมดหนา นี่เจ้าฟังนิทานข้อยจะเล่าให้ฟังสักเรื่องเกี่ยวกับตัวอุบาทว์"

จากนั้นหลวงพ่อก็ปรารภธรรมต่อไปว่า

ในสมัยพุทธกาล มีพระราชาองค์หนึ่งเสด็จออกตรวจตราบ้านเมือง จนมาถึงวัดแห่งหนึ่ง ใหญ่โตแต่รกร้าง ไม่มีผู้อาศัย พระเจ้าแผ่นดินสงสัย จึงเสด็จเข้าไปถามชาวบ้านที่ใกล้ที่สุดว่า เกิดอะไรขึ้น ชาวบ้านตอบว่า "อุบาทว์ลง" พระเจ้าแผ่นดินสงสัยถามว่า "อุบาทว์เป็นอย่างไร เคยเห็นไหม" ชาวบ้านก็ตอบว่า "ไม่เคยเห็น"

พระเจ้าแผ่นดินทรงแปลกพระทัยใคร่ทราบว่าตัวอุบาทว์หน้าตาเป็นอย่างไร จึงประชุมเสนาบดีและเหล่าอำมาตย์ ถามว่าตัวอุบาทว์เป็นอย่างไร ทุกคนก็ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่เคยเห็น ได้ยินแต่ชื่อ ด้วยขัตติยมานะ ความที่ต้องการอะไรแล้วต้องได้ ทำให้พระเจ้าแผ่นดินองค์นี้ออกพระราชดำรัสให้อำมาตย์คนหนึ่งไปสืบหาตัวอุบาทว์มาถวายพระองค์ให้ได้ภายในเจ็ดวัน มิเช่นนั้นพระองค์จะประหารชีวิตเสีย

อำมาตย์ผู้นั้นก็เที่ยวถามหาว่าใครเคยพบตัวอุบาทว์บ้าง ครบหกวันก็ไม่มีใครเคยเห็น เคยแต่ได้ยินชื่อเท่านั้น อำมาตย์ผู้นี้ก็คิดว่าคราวนี้ชีวิตเราคงไม่รอดแล้ว จึงบ่ายหน้าไปที่ป่าหิมพานต์ เขาได้พบฤาษีตนหนึ่งกำลังบำเพ็ญตบะอยู่ พระฤาษีสอบถามอำมาตย์ว่าเป็นใคร มาจากไหน มีทุกข์อะไร จนทราบโดยตลอดแล้วว่าถ้ามิได้ตัวอุบาทว์ไปก็จะได้รับการลงพระราชอาญาอย่างแน่นอน พระฤาษีจึงบอกว่าไม่ต้องตกใจ เพราะท่านมีตัวอุบาทว์ ขอให้อำมาตย์ผู้นี้ไปตัดกระบอกไผ่มาสองปล้อง ทะลุข้อกลางให้มีลักษณะคล้ายกระบอกน้ำ ท่านจะใช้กระบอกสองปล้องนี้ใส่ตัวอุบาทว์ไปถวายพระราชา

เมื่อได้กระบอกไผ่มาแล้ว พระฤาษีก็เข้าไปในอาศรม คายชานหมากลงในกระบอกอันหนึ่ง แล้วครอบด้วยกระบอกอีกอันหนึ่งซึ่งสามารถส่องดูของภายในกระบอกแรกได้ จากนั้นก็ห่อด้วยใบไม้อย่างมิดชิด บอกว่าห้ามเปิดดูกลางทาง เพราะตัวอุบาทว์จะหนีออกไป และเมื่อถวายพระราชาแล้วก็ขอให้พระราชาค่อย ๆ เปิด อย่าเทออกจากกระบอกเด็ดขาด ถ้าเทตัวอุบาทว์ก็จะหนีไป

อำมาตย์ผู้นี้ดีใจรีบรับกระบอกไม้ไผ่นั้นไว้ แล้วกราบลาท่านฤาษีแล้วรีบเดินทางเข้าเฝ้าพระราชา พร้อมกราบทูลตามที่ฤาษีบอกทุกประการ

ท่ามกลางที่ประชุมเสนาบดี พระราชาค่อย ๆ เปิดดูตัวอุบาทว์ดูแล้วก็ส่งให้เสนาบดีค่อย ๆ ดู แล้วถามว่ามันเหมือนอะไร เสนาบดีดูแล้วตอบว่า "จิ้งจก" ส่งให้มหาอำมาตย์ดูกลับว่า "ตุ๊กแก" คราวนี้

เกิดเถียงกันผู้ใหญ่ว่า "จิ้งจก" ผู้น้อยว่า "ตุ๊กแก" เถียงกันไป เถียงกันมา ลืมตัวว่าอยู่ต่อหน้าพระราชา มีการพูดจะเอาชนะกัน "ข้าเป็นผู้ใหญ่ รับราชการมานาน เชื่อข้าเถอะว่านี่คือจิ้งจก"

"ท่านเป็นผู้ใหญ่ ล้าสมัย ข้าเป็นผู้น้อยทันสมัย ข้ารู้ดีว่านี่คือตุ๊กแก"

"ท่านเพิ่งรับราชการ กล้าเถียงผู้ใหญ่ต่อหน้าพระพักตร์เชียวหรือ"

"ก็ท่านเล่า เป็นผู้ใหญ่ขนาดนี้ ลดตัวลงมาเถียงกับเด็กอีกหรือ"

ต่างคนต่างมีพรรคพวกส่งเสียงกันอึงคะนึง พระราชาจึงกล่าวว่า "นี่อุบาทว์ลงแล้ว เรารีบดูหน้ามันจริง ๆ เถิดว่ามันเป็นอย่างไร" พร้อมทั้งเทกระบอกออกก็ได้เห็นเพียงชานหมากเท่านั้น

เมื่อเล่าจบท่านก็ถามว่า "เข้าใจไหมว่าตัวอุบาทว์เป็นอย่างไร ก็คือความหัวดื้อ ถือรั้น นั่นแหละ ผู้ใหญ่ก็อุบาทว์ กำนันก็อุบาทว์"

กำนัน "ขอให้ข้อยแก้ตัวสักครั้งเถิดหลวงพ่อ"

หลวงพ่อ "ใครรับรองล่ะว่าเจ้าจะไม่เป็นตัวอุบาทว์"

กำนัน "ข้อยรับรอง"

หลวงพ่อ "เอาแหละ เห็นใจพวกเจ้า ข้อยจะรอถามที่ประชุมสงฆ์ว่าเรื่องที่เจ้าขอนั้นจะเอาอย่างไรกัน ถ้าคณะสงฆ์เห็นว่าจะส่งพระไปอีกครั้งก็จะส่งไป แล้วมาฟังผลอีกที"

ลาไปธุดงค์

คืนวันหนึ่ง หลังจากทำวัตรนั่งภาวนาเสร็จแล้ว มีพระสองรูปถือพานดอกไม้มาขอขมาและขอกราบลาเพื่อไปธุดงค์ หลังจากขอขมาด้วยภาษาบาลีเสร็จเรียบร้อยแล้ว หลวงพ่อได้ให้โอวาทดังต่อไปนี้

การธุดงค์เป็นการปฏิบัติคุณงามความดีเพื่อสร้างเสริมบารมี การธุดงค์เป็นการทำให้กิเลสหวั่นไหว เพราะจะต้องข้ามป่า ข้ามดอย ข้ามเหว การไปเช่นนี้ไม่ใช่ไปเที่ยว เป็นการไปฝึกฝนและฝึกฝืนกิเลส เป็นการเสริมสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง ว่าเรามีธรรมเป็นที่พึ่งหรือยัง การไปธุดงค์สององค์นั้น ทิฏฐิจะมีความสำคัญมาก จะต้องมีทิฏฐิเสมอกัน เช่นบางองค์ออกธุดงค์เพื่อไปค้นหาพระธาตุเหล็กไหล บางองค์ออกไปเพื่อลดกิเลส ทิฏฐิต่างกันเช่นนี้ไม่ควรไปด้วยกัน การไปธุดงค์นั้นต้องตั้งจิตว่า จะต้องไม่ได้ตามปรารถนา อยากได้ร้อนเขาก็จะให้เย็น อยากได้สิ่งนี้ก็ไม่แน่ว่าจะได้ การเดินธุดงค์ก็ต้องให้ห่างบ้านห่างเรือน ไม่เที่ยวธุดงค์โดยสารรถ โดยสารเรือ บาตรก็เช่นกัน ใส่แต่บริขารที่จำเป็น ไม่ใช่ที่เก็บตะกรุด น้ำมัน น้ำมนต์ หมาก บุหรี่ การไปธุดงค์เสมือนกับประกาศว่า เราคือพระ-กรรมฐาน ให้สำรวจว่าฐานของเราดีหรือยัง อย่าเป็นพระกรรมฐาน

ขี้โกรธ สันโดษขี้ขอ บริขารที่จำเป็นก็ต้องเตรียมให้พร้อม อย่าหวังว่าจะไปขอเขาข้างหน้า แล้วก็ไม่ต้องไปแสวงหาของฝาก บางองค์ไปธุดงค์แล้วมีของฝากผม ซึ่งผมไม่ต้องการ ผมต้องการให้ท่านเข้าใจการเดิน การอยู่ในป่า ผมก็เคยธุดงค์มาแล้ว มีคราวหนึ่งผมกับปะขาวปักกลดในป่าขวางทางเดินของสัตว์ ซึ่งเป็นข้อห้าม เผอิญอยากรู้ว่าทำไมเขาจึงห้าม คืนนั้นได้เรื่องเลย คือมันเป็นทางเดินของเสือตกกลางคืนมีเสือมา มันเห็นผม ผมก็เห็นมัน ผมทำใจให้เป็นธรรมดา คิดว่าถ้ามีกรรมต่อกัน มันก็คงทำเรา ถ้าไม่มีกรรมก็แคล้วคลาดกันไป

ไปธุดงค์ตามป่า ต้องระวังจิตให้ดี บางทีไปตามหมู่บ้านป่าได้พบโยมเอาลูกมาขอฟังเทศน์ สามีเพิ่งตาย ตอนเช้าไปบิณฑบาตบ้านเขา โอ! เห็นบ้านเขา วัว เกวียนเขาก็ยังมี จิตมันออกไปคิดวนเวียนวกวนถึงเขา ต้องถอนกลดเดินต่อไปทันที ให้เราได้เข้าใจว่าจิตของเรามันยังไม่ดี มันหลงได้ง่าย นอกจากนี้ศีลก็ยังต้องเสมอกันไปธุดงค์ด้วยกันบางองค์รับเงิน บางองค์ไม่รับเงิน บางองค์ฉันในบาตร บางองค์ฉันอาสนะเดียว บางองค์ฉันสองอาสนะ อย่างนี้ก็ไปด้วยกันยาก ไปธุดงค์นั้นต้องระวังเรื่องศีล จิตต้องสงบ ศีลต้องบริสุทธิ์ มิเช่นนั้นจะมีเรื่องเลวร้ายเข้ามาถึงตัว ตอนปักกลดที่ไหนให้เหนื่อยอย่างไร ก็ต้องสังเกตให้ดี ไม่ใช่ไปถึงปูผ้านอนเลย ดูซิว่า

ปูทับรูหนู รูมด รูงู หรือเปล่า มีอยู่คราวหนึ่งไปธุดงค์กันสององค์ ไปปักกลดทับรูงู มันจะเข้ารูก็เข้าไม่ได้ แล้วก็นอนเป็นตาย งูเลื้อยอยู่ตามตัวยังไม่รู้ พระที่ไปด้วยก็ตกใจ ไม่กล้าร้อง กลัวงูฉก บางทีก็ทับรูแมงป่อง หรืออยู่ใต้รังนก

ผมเคยไปธุดงค์ไม่มีน้ำฉัน หิวจนต้องดื่มน้ำปัสสาวะของตนเอง ผมเคยป่วยเป็นไข้ในป่า ไม่รู้จะทำอย่างไร ไม่รู้จะบอกใคร นึกว่าตายแน่แล้ว มาคิดอีกที กวาง เก้ง มันป่วยมียากินไหม มันก็ไม่มีเหมือนกัน ก็เลยคิดว่าตายเป็นตาย ขอนั่งตายดีกว่านอนตายปรากฏว่าเกิดนิมิตมีงูใหญ่เลื้อยกินผมถึงครึ่งตัว พักใหญ่ ๆ ถอนจิตออกมาปรากฏว่าอาการไข้ทุเลาลง การธุดงค์ก็ต้องลำบากลำบนเช่นนี้ อย่าเห็นแก่การกิน การนอน ความสะดวก ครูบาอาจารย์เวลาท่านออกธุดงค์ได้ยินเสียงรถ ท่านเดินหนีเลย แต่ก็ไม่ใช่ว่าขึ้นไม่ได้ มีอยู่ครั้งหนึ่งนั่งอยู่ในรถ รถมันกระแทก ผู้หญิงคนหนึ่งกำลังจะตกรถ คว้าเอาขาของผมเข้า ผมจับดูจิตทันที

การไปธุดงค์นี่ไม่ใช่ไปเพื่อการยกย่อง ไม่ใช่ธุดงค์เพื่อการหาเหล็กไหล แต่เราธุดงค์เพื่อไปนมัสการครูบาอาจารย์ได้เพื่อไปจำปฏิปทาของท่านมาปฏิบัติ หรือไปฟังโอวาทของท่าน ผมเคยเดินจากสระบุรี ลพบุรี มาจนถึงหนองผือ พบท่านอาจารย์มั่นเคยถามปัญหาว่า ศีลมีหมื่น ๆ ข้อ จะทำอย่างไรจึงจะทราบว่าศีลบริสุทธิ์แล้ว ท่านตอบว่า ศีลมีแค่สองข้อที่จำเป็นในการธุดงค์คือ หิริ

และโอตตัปปะ คือเรามีความละอายชั่วและเกรงกลัวต่อบาป เพราะเราเองเป็นโจทก์ จำเลย และพยานของตนเอง ถ้ามีศีลสองข้อนี้ธุดงค์ไปที่ไหนจิตจะสว่างไสว และเมื่อพบอาจารย์ต่าง ๆ ก็ไม่ให้เอามาเทียบสำนักนี้เป็นอย่างนี้ สำนักโน้นเป็นอย่างโน้น ให้เอาดีมาต่อดีอย่างเดียว บริขารธุดงค์ก็เหมือนกัน ไม่ใช่นี่ก็จำเป็น โน่นก็จำเป็นแบกเอาไปเสียมากมาย เดินไป ๆ ต้องให้เขาไปหมด *ธุดงค์เป็นการเตรียมใจเพื่อไปปฏิบัติ ไม่จำเป็นต้องมีสบู่ เอาผ้าถูก็ได้ ไม่จำเป็นต้องมีแปรงสีฟัน เอาไม้ขัดก็ได้ ผ้าผืนเดียว น้ำขันเดียว ก็ให้อาบได้ อยู่ได้ อย่างนี้จึงจะเรียกว่า ไปธุดงค์*

แลกทุกข์กันไหม

ภายหลังออกพรรษา หลวงพ่อมักพาลูกศิษย์ลูกหาออกธุดงค์ ส่วนมากก็จาริกไปตามสาขาต่าง ๆ เป็นการได้ประโยชน์สองสถาน คือ จาริกธุดงค์ด้วย เยี่ยมเยียนพระลูกวัดที่ประจำตามสาขาด้วย แต่ไม่ว่าจะไปถึงที่ไหน ก็จะมีโยมตามไปอุปถัมภ์บ้าง ถามธรรมบ้าง ตามไประบายทุกข์บ้าง ถือโอกาสร่วมฟังเทศน์ที่หลวงพ่อปรารภตามโอกาสอันควรบ้าง

วันหนึ่ง ขณะที่ธุดงค์ไปพักที่วัดถ้ำแสงเพชร ซึ่งอยู่ไกลจากอำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี พอสมควร ปรากฏว่ามีโยมอุปัฏฐากที่เป็นผู้มีหน้ามีตาของอำเภอ และเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักปฏิบัติ มานั่งร้องไห้ต่อหน้าหลวงพ่อ หลวงพ่อก็ยังคงนั่งเฉยอยู่ จนเมื่อคุณหญิงสร่างโศกลงบ้าง ท่านก็ถามว่า "เป็นอะไรล่ะ จึงนั่งร้องไห้" โยมผู้นั้นเล่าว่า รถที่เพิ่งซื้อมาใหม่ถูกขโมยไปแล้ว หลวงพ่อก็นั่งเงียบ เผอิญก็มีโยมผู้ชายคนหนึ่งมาพร้อมกับญาติ พอกราบหลวงพ่อเสร็จก็ร้องไห้เป็นวรรคเป็นเวรเช่นกัน หลวงพ่อนั่งคอยจนเขาพอพูดได้ก็ถามด้วยคำถามเดิมว่า "เป็นอะไรไปล่ะ" เขาก็ตอบว่า "เมียตายสองคน ลูกตายสองคน"(เผอิญชายคนนั้นมีภรรยาสองคนอยู่ในบ้านเดียวกัน)

หลวงพ่อ “เป็นอะไรตายล่ะ”

โยมผู้ชาย “กินเห็ดเบื่อตาย”

หลวงพ่อหันไปถามโยมผู้หญิงที่ยังน้ำตาซึม แต่ก็นั่งเงียบ ฟังโยมผู้ชายเล่าอยู่ด้วย และพูดว่า “แลกกันไหมล่ะ” “ดูซิ ของเขาลูกเมียตายตั้งสี่คน ของโยมรถหายคันเดียว โลกนี้เป็นอย่างนี้แหละ มีความปรารถนาอะไรแล้วไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ ไม่อยากให้รถหาย มันก็หาย ไม่อยากให้ลูกเมียตาย ก็ตาย ใครจะห้ามได้ ชีวิตทุกชีวิตเป็นอย่างนี้แหละ ใครอยากล่ะ โยมอยากให้รถหายไหม โยมอยากให้ลูกเมียตายไหม” ทั้งคู่ก็ตอบรับหลวงพ่อว่า “ไม่อยากค่ะ, ครับ”

หลวงพ่อกล่าวต่อไปว่า “เป็นอย่างนี้แหละ ความโศก ความร่ำไรรำพัน ให้เราพิจารณาดูทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้าเราไม่หนีมัน มันก็หนีเรา คนก็เหมือนกัน เราไม่จากเขา เขาก็จากเรา มันอยู่ที่ใครไปก่อนใครเท่านั้นเอง บางทีวัตถุก็ไปก่อนเรา บางทีเราก็ไปก่อนวัตถุ บางทีคนใกล้ชิดเราเขาก็ไปก่อน บางทีเราก็ไปก่อนเขา มันเป็นไปตามเหตุปัจจัยของกรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เราย่อมมีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นผู้ติดตามให้ผล ไม่ว่าบุญหรือบาป ดีหรือชั่วก็ตาม เราจะต้องรับผลกรรมนั้นโดยแน่นอน

สำหรับโยมผู้ชายนั้น โยมผู้หญิงกับลูกเขาทำกรรมกับเรามาแค่นี้ เขาตายไปเขาก็ไม่ขออนุญาตเรา ไม่บอกเรา ไม่ได้เขียนใบลาเขาก็ตายไป โยมผู้หญิงก็เช่นกัน รถคันนี้มันทำกรรมกับโยมมาแค่นี้รถมันก็ไม่บอกเราก่อนว่ามันจะถูกโจรขโมยแล้วนะ อยู่ ๆ มันก็หายไป ดังนั้นให้เราเห็นว่าเป็นธรรมดาของทุกสิ่งทุกอย่าง เราไม่หนีมันมันก็หนีเรา เราเกิดมาเป็นอะไร เกิดที่ไหน เกิดมากี่ครั้ง ๆ โลกก็เป็นเช่นนี้ เราเองต่างหากที่ไปอุปาทานว่า นี่รถของเรา นี่ลูกนี่เมียของเรา รถมันไม่เคยบอกนะว่ามันเป็นของเรา เราไปซื้อมันมาตกแต่ง มารักมันเอง ที่จริงรถมันไม่ได้เป็นของใคร มันเป็นของธรรมชาติที่ไหลไปตามเหตุปัจจัย มนุษย์ไปสมมุติขึ้นมา แล้วยึดว่าเราเป็นเจ้าของ เมื่อมันหายไป ให้เราคิดว่า นั่นเป็นการคืนกลับสู่ธรรมชาติโยมผู้ชายก็เหมือนกัน ลูกเมียก็เสียไปแล้ว พิจารณามองให้เห็นว่าเป็นทุกข์ ไม่ใช่พอสร่างโศกก็ไปหามาใหม่ เป็นการเพิ่มทุกข์ขึ้นมาอีกเราควรทำบุญให้ทาน รักษาศีล ทำภาวนา แผ่ให้ผู้ตายบ้าง เราเองก็ต้องตาย ไม่แน่ว่าเมื่อไร ขอให้เข้าใจสัจจธรรมของธรรมชาติ”

หลวงพ่อกล่าวเป็นสังเขปพอให้โยมสร่างทุกข์ หน้าที่ของพระ-ก็คือแก้ไขทุกข์ โดยคิดว่าทุกคนเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น เมื่อกล่าวไปแล้วก็ไม่ได้คิดปรุงว่าจะแก้ได้หรือไม่ได้ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างมีคำตอบอยู่ในตัวมันเองอยู่แล้ว ผู้มีปัญญาก็จะค้นหาคำตอบของปัญหาของเขาเองได้ในที่สุด

ยาดี-ยาดองของพระธุดงค์

เมื่อวัดป่าพงเป็นที่รู้จักกันมากขึ้น ญาติโยมที่มาเยือนก็ทวีจำนวนขึ้น วัตถุประสงค์ที่เข้าวัดก็มากหลายหลาก บางคนเข้ามาเพื่อชมความเป็นวัดป่า บ้างก็มาเพื่อทำบุญกับหลวงพ่อ บ้างก็มาฟังเทศน์ บางทีก็เพียงมาขอให้หลวงพ่อช่วย เพราะมีทั้งทุกข์กายทุกข์ใจ หลวงพ่อก็ช่วยแนะนำไปตามเหตุปัจจัย ส่วนมากท่านจะให้ธรรมโอสถ ชี้ให้เห็นว่าสกลร่างกายของเรานั้นเป็นรังของโรค ตั้งแต่เกิดก็เอารังโรคมาคนละรัง เล็กบ้างใหญ่บ้าง มีทั้งโรคภายนอก เช่น โรคตา โรคหู โรคภายใน เช่น โรคตับ โรคไต โรคปอด ดูเหมือนว่ามีสิ่งใดก็ทุกข์เพราะสิ่งนั้น มีฟันก็ปวดฟัน มีกายมีปวดเมื่อย โรคภัยจึงเป็นของประจำที่ยากจะมีผู้ใดหนีพ้น เราก็เยียวยาไป รักษาดีก็หาย ถ้าไม่หายก็ตาย โรคบางโรครักษาก็หาย ไม่รักษาก็หาย บางโรครักษาก็ไม่ตาย ไม่รักษาก็ไม่ตาย หลวงพ่อสอนให้ทำจิตคิดว่าโรคภัยเป็นของธรรมดา สกลร่างกายมันเป็นรังโรค มันก็แสดงให้เห็น เราก็พาร่างกายของเราไปหาหมอ พระเณรวัดป่าพงนี้ท่านไม่มียาอะไรมาก ฉันยาดองน้ำมูตรเน่า อย่างดีก็แค่บอระเพ็ดคั้นน้ำ ถ้าไม่หายก็นำส่งโรงพยาบาล ไม่ว่าโรคกายจะเป็นอย่างไร โรคใจอย่าให้เกิด ให้รักษาศีล ทำภาวนาไว้เสมอ ให้เห็นความเป็นโรคเป็นของธรรมดา

ในสมัยพุทธกาลมีพราหมณ์คนหนึ่งได้เข้าไปกราบนมัสการพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อปฏิสันถารแล้ว พระพุทธองค์ตรัสถามว่า "ความเชื่อในส่วนศาสนาของท่านเป็นอย่างไร" พราหมณ์ตอบว่า "สิ่งใดดีข้าพเจ้าจึงเอา สิ่งใดไม่ดีข้าพเจ้าไม่เอา สิ่งใดได้ข้าพเจ้าจึงเอา สิ่งใดไม่ได้ข้าพเจ้าไม่เอา สิ่งใดชอบข้าพเจ้าจึงเอา สิ่งใดที่ไม่ชอบข้าพเจ้าไม่เอา"

พระพุทธเจ้าจึงตรัสตอบว่า "ความเห็นเช่นนั้นยังผิดอยู่ ความแก่นะดีไหม"

พราหมณ์ "ไม่ดี"

พระพุทธเจ้า "ท่านชอบไหม"

พราหมณ์ "ไม่ชอบ"

พระพุทธเจ้า "ท่านจะต้องได้ไหม"

พราหมณ์ "ต้องได้"

จากนั้นก็ปุจฉาวิสัชนาถึงความเจ็บและความตายด้วยลักษณะเดียวกัน เพียงฟังแค่นี้แหละ พระสารีบุตรซึ่งถวายงานพัดให้พระพุทธเจ้า ได้ยินเข้าก็พิจารณาเห็นเป็นจริง บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในวันนั้นนั่นเอง

หลวงพ่อท่านมักปรารภธรรมที่เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บทางกายว่า รักษาง่ายกว่าการป่วยทางใจ บาดแผลในกายไม่นานก็หาย บาดแผลในใจนั้นข้ามภพข้ามชาติเชียวแหละ

จากนั้นท่านก็ชี้ให้เห็นถึงคุณของการเรียนรู้จิตใจของตนเอง เพื่อให้รู้จักเอาใจรอดเมื่อถูกทุกข์ อันที่จริงเราก็ทราบกันดีว่าสมุฏฐานของโรคกายบางโรคนั้นมีต้นเหตุมาจากอุปาทานภายในใจ และก่อตัวเรื้อรังแสดงออกมาเป็นโรคกาย ได้แก่ โรคหัวใจ โรคกระเพาะ โรคความดัน เป็นต้น การคิดถึงข้าวของที่สูญเสียไปก็ดี คิดถึงสิ่งที่รักต้องจากพรากไปก็ดี คิดถึงการพลัดพรากเพราะการกลั่นแกล้งก็ดี การคิดเช่นนี้ถ้าหยุดตนเองไม่ได้ก็จะนำมาซึ่งโรคกระเพาะ พระพุทธเจ้าท่านจึงสอนให้ทำจิตอยู่ในปัจจุบัน ให้เรื่องที่แล้วไปแล้วนั้นเป็นอดีต เราจะต้องทำภาวนาจนจิตมันเกิดปัญญา ทรงรู้ในอารมณ์ปัจจุบันได้เสมอ ถ้าหากโรคกายมันกำเริบหนักก็ให้คิดว่า หายก็ดี ไม่หายก็ดี ตายก็ดี คิดให้มันดีอยู่เสมอ คิดได้เช่นนี้จิตก็จะปล่อยวาง

อันที่จริงยาที่นักปฏิบัตินิยมทำกันก็คือยาดองน้ำมูตรเน่า บางทีดองใส่ไหเป็นปีจนหนอนขึ้นก็มี แล้วกรองเอาน้ำมาต้มกับขิงใส่เกลือ พอฉันคล่องใช้แทนยาระบาย การทำน้ำยาดองมูตรเน่าต้องพิจารณาปัสสาวะ ถ้ามีกลิ่นมากยาดองก็จะมีกลิ่นด้วย ถ้าดองแบบไม่ใส่เครื่อง ๗-๘ เดือนจึงใช้ได้ แต่ถ้าใส่ขิง ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูดก็ประมาณ ๓ เดือน ส่วนที่จะทำอย่างไรแล้วแต่ความชอบ บางทีก็น้ำปัสสาวะสองส่วน น้ำสุกหนึ่งส่วน บางทีก็กลับกัน ผู้เขียนมีประสบการณ์ว่า ฉันยาดองน้ำมูตรเน่าทุกเจ็ดวันจะระบายท้องดี ฉัน

ทุกวันไม่ดีจะติดยา เมื่อหยุดฉันจะไม่ถ่าย สมัยโบราณใช้ยานี้เป็นยาระบาย บางทีเครื่องที่ใช้ดองก็ไม่ทิ้ง ภายหลัง ๓ เดือน เอามาตากและบด สำหรับติดตัวไปยามออกธุดงค์ ชงน้ำรับประทาน

หลวงพ่อเคยบอกกับหมู่สงฆ์ว่า ก่อนหน้าออกธุดงค์ท่านจะใช้ใบส้มลมตำละเอียดปนกับเกลือ อัดใส่กระบอกไม้ไผ่จนแน่นแล้วเอาไปหลาม คือปิ้งไฟให้แห้ง นำมาผ่าออกจะได้ยาเป็นแท่ง เวลาฉันก็ขูดออก ไปไหนมาไหนไม่มีน้ำปานะก็นำสิ่งนี้แหละมาฉันแทนน้ำปานะ ส่วนมาเลเรียก็ใช้ใบสะเดากับบอระเพ็ด ฉันวันละข้อมือ ถ้าป่วยหนักต้องตำคั้นเอาน้ำฉัน บางคนนิยมเอาบอระเพ็ดหั่นเป็นแว่นเฉลียงบาง ๆ คั่วใส่เกลือ หอมเหมือนกาแฟ ส่วนประกอบยาแก้ต่างๆ โดยเฉพาะยากันงูกัดก็มี ท่านบอกว่าได้ตำรามาจากน้องชายหลวงพ่อ ชื่อ ผู้ใหญ่ลา มีกล่อมก้อยลอดขอน ตุ่มกาแดง หัวป่อขี้ไก่และดีงูเหลือม มียาแก้งูกัดอีกขนานหนึ่งที่พระธุดงค์เคยใช้ได้ผลมาแล้ว ในพระวินัยกล่าวว่า ในกรณีถูกงูกัดอนุญาตให้ตัดไม้จุดไฟได้ (เผาไม่ให้เป็นขี้เถ้า) ให้เอาน้ำมูตรรวมกับอุจจาระและขี้เถ้าจากไม้ที่เผา กวนให้เข้ากัน แล้วให้คนถูกงูกัดกิน จะทำให้อาเจียนออกมาอย่างแรง และทำลายพิษของงูได้ (เรียกว่า ยามหาวิกัฏ ๔)

ผู้พันคนหนึ่งได้ยินหลวงพ่อเทศน์เรื่องนี้บ่อย จนจำได้แม่นยำ วันหนึ่ง คุมทหารเดินสำรวจอยู่ในป่า พลทหารคนหนึ่งถูกงูกัด ผู้พันนึกถึงคำของหลวงพ่อ จึงบอกให้พลทหารที่ปวดอุจจาระและ

ปัสสาวะไปถ่ายเอามา คนให้เข้ากันจับกรอกลงในปากพลทหารที่ถูกงูกัด ตอนนั้นขากรรไกรแข็งแล้ว ปรากฏว่าตัวเย็นและอาเจียนออกมารอดตายได้เหมือนกัน

ท่านมหาองค์หนึ่งเป็นเปรียญเก้าประโยค ฉันเห็ดเมาปั่นป่วนอยู่ในป่าท่านขอให้เพื่อนสหธรรมิกองค์ที่ปวดท้อง ถ่ายเอาอุจจาระมากวนกับน้ำแล้วฉันเกิดอาเจียนออกมาหายจากเห็ดเบื่อได้เหมือนกัน นอกจากนี้ก็ยังมีเรื่องเล่ามาว่ามีพระรูปหนึ่งให้ยาชาวบ้านไปกินแก้โรคเกี่ยวกับท้อง ชาวบ้านหายป่วยมาหลายราย ชาวบ้านก็พยายามถามถึงตำรายาที่ท่านทำ ท่านก็ไม่ยอมบอก ชาวบ้านซักไซ้จนแล้วจนรอด ผลสุดท้ายเรื่องจึงเปิดเผยมาว่า ที่ท่านต้องปิดเพราะกลัวคนไม่กล้ากิน ความจริงยาของท่านไม่มีอะไร เพียงแต่เอาอุจจาระมาคั่วกับไฟจนเป็นสะตุ ป่นเป็นผงแล้วแจกชาวบ้าน

ผู้เขียนเองตอนอยู่วัดป่าวนอุทยานโดนเห็บหมูป่ากัด ซึ่งปกติอาการค่อนข้างร้ายแรง จะตกสะเก็ดแล้วตกสะเก็ดอีกอยู่ ๓-๕ เดือน มีพระฝรั่งรูปหนึ่งแนะนำให้เอาไม้จิ้มฟันแคะขี้ฟันตอนเช้าลงไปทา ผู้เขียนก็ลองทำดู ปรากฏว่าไม่เกิน ๓ วัน รอยตกสะเก็ดหายไปจริง ขี้ฟันที่บูดเน่าของคนนั้น ความจริงเป็นพิษต่อสัตว์ เอาฉีดเข้างู งูก็ตายได้เหมือนกัน เรื่องยาดี-ยาดองของพระธุดงค์ก็จบแค่นี้...

ทุกข์มี เพราะยึด
ทุกข์ยึด เพราะอยาก
ทุกข์มาก เพราะพลอย
ทุกข์น้อย เพราะหยุด
ทุกข์หลุด เพราะปล่อย

จาก ... หลวงพ่อชา

อยากมาก ทุกข์มาก
อยากน้อย ทุกข์น้อย
หมดอยาก หมดทุกข์
ยิ่งยึด ยิ่งทุกข์
หยุดยึด หมดทุกข์

จาก ... เขมจิตฺตภิกขุ